

Մերիկյան
Փարսեանուհի
100-ամեակ
գործ՝ Հենրիկ Սիրաւեանի
1991

ՅՈՒՆԻՒՄ 21, 2024

Ը. Տարի, թիւ 3 (358) (Նոր Շրջան), Հիմնուած 1899-ին, իբրև «Չայն Հայրենաց»

ՎՅՁԱՍՏԱՆԻ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾՈՅ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՊԱՔՈՒԻ ԶԱՐԴԵՐՈՒՄԻ ՄԱՍԻՆ. «ԲՈԼՈՐ ԻՐԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ ՊԵՏՔ Է ՎԱՅՑ ԷԱԳՐՈՒԻՆ»

Հայաստանի Հանրապետության Արտաքին Գործոց Նախարարությունը անդրադարձած է երեսունչորս տարի առաջ այս օրերուն Պաքուի

հայերուն դեմ իրականացուած ջարդերուն եւ յայտնաւորած, որ ջարդերը դարձած են Ատրպէյճանի Խորհրդային Հանրապետութենէն հայ բնակչութեան բռնի տեղահանման եւ ցեղային գտումներու քաղաքականութեան գազաթնակէտը:

«Արմէնփրէս»-ի համաձայն, այս մասին նախարարութիւնը հաղորդագրութիւն տեղադրած է «Էքս» հարթակին վրայ եւ աւելցուցած, որ ջարդերու պատճառով հարիւրաւոր մարդիկ սպաննուած, անդամահատուած եւ անհետացած են, կէս միլիոն մարդ գաղթական դարձած է:

«Մենք յարգանքի տուրք կը մատուցենք անմեղ զոհերու յիշատակին եւ կը շեշտենք նման քաղաքականութեան կանխարգիլման հրամայականը եւ բոլոր իրաւունքներու հասցեագրման անհրաժեշտութիւնը», կը յիշուի յայտարարութեան բնագիրին մէջ:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԲԵԹՂԷՒՄԻ ՍՈՒՐԲ ՄՆԵՂԵԱՆ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԵՉ

Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը Սուրբ Ծնունդը կը նշէ հին տոմարով՝ Յունուար 19-ին:

Մէկ օր առաջ, Յունուար 18-ին, Երուսաղէմի հայոց Պատրիարքութեան միաբանները, քահանաները եւ Ժառանգաւորաց վարժարանի սաները Ս. Յակոբեանց վանքէն թափօրով ուղեւորուեցան դէպի Բեթղէիմ: Հին ասանդոյթի համաձայն աղօթքով, խնկարկելով, մոմավառութեամբ եւ սրբազան վայրերուն առջեւ կանգ առնելով անոնք հասան Բեթղէիմի տաճար:

Բեթղէիմի մէջ թափօրը դիմաւորուեցաւ քաղաքի ղեկավարութեան եւ Պաղեստինի այլ պաշտօնեաներու: Այնուհետեւ, բոլորը հանդիսատար մուտք գործեցին Ծննդեան տաճար, ուր կատարուեցաւ Հրաշափառի արարողութիւն:

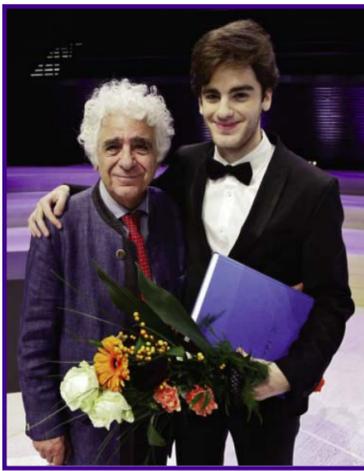
Երեկոյեան ժամերգութիւններէն ետք, ծննդեան վայրին մէջ մատուցուեցաւ Ծրագալոյցի պատարագ: Տաճարին մէջ արարողութիւնները շարունակուեցան մինչեւ առաւօտեան Ժամը 6.00-ը:

ՄԻԼԱՆԻ ՄԻՍՖՈՆԻԿ ՆՈՒԱԳԱՆՈՒՄԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐԸ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԷՄՍԱՆՈՒԷԼ ՃԳՆԱԿՈՐԵԱՆ

«Պայքար»-ի էջերով յաճախ անդրադարձած ենք վաստակաւոր երաժշտահան ու խմբավար Լորիս Դզնաւորեանի մասին: Հպարտութեամբ կ'անդրադառնանք անոր որդիին՝ Էմմանուէլ Լորիս Դզնաւորեանին մասին, որ միջազգային առաջատար երաժշտական հարթակներու վրայ ամէնէն պահանջուած երաժիշտներէն մէկն է: Իսկ որպէս կոմպոզիտոր ան երաժշտութեամբ սկսած է զբաղիլ նոյնիսկ պատանեկութեան օրերէն եւ իր արուեստին միատրամ է երաժշտական և մշակութային աշխարհները:

Այսօր, արդէն իսկ մշակութային հարթակներ արձագանգը հանդիսացած են Իտալիոյ մէջ Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատունէն յայտնուած այն հպարտալի լուրին, թէ Միլանի սիմֆոնիկ նուագախմբի երաժշտական նոր ղեկավարը կը դառնայ վիեննացի հայկական ծագումով Էմմանուէլ Դզնաւորեանը:

«Արուեստի գաւաթ, ընդամենը 28 տարեկան Դզնաւորեանն արդէն ունի հիանալի ուսումնական ծրագիր, նաեւ որպէս ջութակահար: Անցեալ տարի ան Չայիի հետ բացաւ Լա Սկալայի Ֆիլիպպոսի սեզոնը», - նշուած է ՀՀ դեսպանութեան հաղորդագրութեան մէջ:

ԹԵՆԻ ՄԵԼԻՏՈՆԵԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԿՑ Է «ՕՍՔԱՐ»-Ի ԳԼԽԱԿՈՐ ՏՆՕՐԷՆ

Ֆիլմարուեստի եւ գիտութիւններու ամերիկեան ակադեմիան Թենի Մելիտոնեանը նշանակած է «Օսքար»-ի գլխաւոր տնօրէն, որ նորաստեղծ պաշտօնն է:

Այս մասին յայտնած է Ակադեմիայի գործադիր տնօրէն Պիլ Քրամերը: Նոր պաշտօնին Թենի Մելիտոնեանը պիտի ղեկավարէ ռազմավարութիւնը, տաղանդներու հետ կապերը, յատուկ միջոցառումները եւ մրցանակաբաշխութեան բոլոր ծրագրերու եւ միջոցառումներու արտադրական խումբերը, ինչպէս կը փոխանցէ «Hollywood Reporter»-ը՝ այս մասին նշած է Քրամերը:

Մելիտոնեան սերտօրէն պիտի աշխատի «Օսքար»-ի արտադրողներու եւ հաղորդակարներու, Disney/ABC-ի եւ Ակադեմիայի ղեկավարութեան, ներառեալ՝ Կառավարիչներու Խորհուրդի եւ անոր յանձնաժողովներուն հետ, ինչպէս նաեւ պիտի համակարգէ այն խումբերուն աշխատանքը, որոնք ներգրաւուած են «Օսքար»-ի մրցանակա-

բաշխութեան արարողութեան մշակման եւ կայացման, ինչպէս նաեւ զայն համաշխարհային լայն լսարանին ներկայացնելու գործին մէջ:

Ակադեմիայի տնօրէնը՝ բարձր գնահատելով Մելիտոնեանի փորձը, ստեղծագործական անհա-

տականութիւնն ու հեռանկարային ըլլալը, կարելի տրած է այս պաշտօնը, յատկապէս՝ «Օսքար»-ի 100-րդ մրցանակաբաշխութեան ընդառաջ:

Քրամերի ղեկավարութեամբ՝ 2022 թուականին Մելիտոնեանը գլխաւորած է «Օսքար»-ի նորաստեղծ ռազմավարական ստորաբաժանումը, որ ամբողջ տարուան ընթացքին կ'աշխատէ մրցանակներու հետ կապուած բոլոր ծրագրերուն վրայ:

Մելիտոնեանը վերջերս «Օսքար»-ի ռազմավարութեան փոխնախագահն էր: Ան իր ակադեմիական ասպարէզը սկսած է 2005 թուականին՝ որպէս հաղորդակցութեան եւ հրապարակայնութեան բաժնի ղեկավար, վերահսկելով ապրանքանիշի ռազմավարութիւնը եւ շուկայագիտութիւնը:

Մինչ ամերիկեան ֆիլմի ակադեմիա ընդունուիլը, ան աշխատած է Ռուշինկըքնի մէջ, այդ շարքին՝ ՀՀ դեսպանութեան:

Ամանոր, Սուրբ ծնունդ եւ շփոթուած Հասարակութիւն

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-իս

ՍՈՒՐԷՆ Թ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ պզդ, փրոֆեսոր

Ապրածս եօթնասուն տարիների ընթացքում այսքան շփոթուած Ամանոր ու Ծննդեան տօներ նախկինում չէր եղել: Չնայած իշխանութիւնները ոչինչ չէին խնայել, բազմազոյն տօնածառեր էին զարդարել ու լուսաւորել փողոցները, Ամանորի գիշերը հրավառութիւն ու տօնական երաժշտութիւն ապահովել, սակայն մարդիկ մի տեսակ կէտ քերան էին շնորհաւորում միմեանց, մաղթանքների մեծ մասն էլ նախկինի նման անճանական բնոյթի չէին, այլ համազգային ցաւի շուտափոյթ ամփոփման, սքափուելու ու կորցրածը վերականգնելու: Փոխադարձ այցելութիւններ էլ եղան, բայց շատ քիչ: Հիմնականում շատերը գերադասել էին մեկնել Հայաստանից եւ ճնշող մեծամասնութիւնը՝ Վրաստան: Կարծում եմ գիտակցուած կամ՝ ոչ, բայց դա էլ իրատեսակ փախուստ էր ճնշող իրականութիւնից...

Այս խառնաշփոթում սակայն ամենաանակնկալը եղաւ այն, որ տարեմուտին Հանրային հեռուստաընկերութիւնը որոշեց անկախութիւնից ի վեր առաջին անգամ նոր տարուան նախաշնչին եթեր չտրամադրել Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ-ի ամանորեայ ուղերձը հեռարձակելու համար: Այդ որոշումը տարբեր ենթադրութիւնների, մեկնաբանութիւնների ու վերլուծութիւնների տեղիք տուեց. իբր թէ կաթողիկոսի ելոյթում եղել է «Արցախ» բառը, կամ որ նրա ելոյթը այսպէս կոչուած քաղաքականացուած կամ ռեւանձիստական էր, ընդհուպ բանը հասաւ նրան, որ տարբեր իշխանամերձ հասարակական կազմակերպութիւններ եւ ակտիւիստներ փորձեցին այս երեւոյթը կապել ուղղակի կաթողիկոսի անձի հետ, սակայն իրականում խնդիրը բոլորովին այլ տեղ էր:

Նկատենք, որ թէև Հայաստանի գործող իշխանութիւններն իշխանափոխութեան առաջին իսկ օրուանից լայնածաւալ արշաւ սկսեցին Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցու որոշ սպասաւորների դէմ, մասնաւորապէս, կաթողիկոսի, Տաւուշի եւ Շիրակի հասարակութեանը առաւել յայտնի թեմերի առաջնորդների նկատմամբ, սակայն Միջազգային հանրապետական ինստիտուտի (IRI) վերջին հարցումները մի շատ հետաքրքիր իրավիճակ բացայայտեցին: Այդ հարցումները ցոյց տուեցին, թէ բացի նրանից, որ Հայաստանի կառավարութեան, ներառեալ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի, Ազգային ժողովի, ուժային կառոյցների եւ մնացեալ կառոյցների վարկանիշները սրընթաց անկում են գրանցել, իսկ հարցուածների մէջ չորս անգամ աւելացել է այն քաղաքացիների թիւը, որոնք կարծում են, որ Հայաստանը գնում է սխալ ուղղութեամբ, աննախադէպ բարձր հանրային վստահութիւն էր գրանցել Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին, որին «լիովին» կամ «հիմնականում» աջակցում էր Հայաստանի բնակչութեան աւելի քան 54%-ը, որն աւելի բարձր է, քան Ոստիկանութեան, ԱԱԾ-ի, ՏԻՄ-երի, զինուած ուժերի, ՀՀ կառավարութեան, ԱՄ ու նախագահի աշխատակազմերի ցուցանիշները: Համեմատութեան համար նշենք, որ երկրի գլխաւոր օրէնսդիր մարմինը՝ Ազգային ժողովին, «լիովին» կամ «հիմնականում» աջակցում է բնակչութեան ընդամենը մէկ քառորդը: Հէնց այստեղ էլ թաքնուած է շան գլուխը, այսինքն՝ իշխանութիւններն ուղղակի զգուշանում են իրաքանչիւր հնարաւոր ընդդիմադիր պահուածքից, անկախ այն բանից, թէ դա առարկայական կամ հոգեւոր հարթութիւնում կը դրսեւորուի:

Յետոյ էլ մեզ շատ է խանգարում «ըսի-ըսա»-ի, «ասում ենք թէ»-ի կամ այլ խօսքով ասած՝ բանբասանքի ու իրաքանչիւր ասուած խօսքին անվերապահօրէն հաւատալու խիստ վնասակար սկզբունքը: Եւ եթէ մի գեղեցիկ օր մենք՝ Հայաստանում ապրողներս, մեր միջից հանենք առանց ճշմարտութիւնը ստուգելու լսածին արագ հաւատալու մարդկային տկար ու խոցելի յատկութիւնը, ապա վստահութեամբ կարող ենք ասել, որ ապագայում Հայաստանը կարող է ունենալ առողջ հասարակութիւն ու նաեւ դրա հաշուին տեղ գրաւել առաջընթաց ապրող երկրների շարքում: Միայն թէ յուսամ, որ այդ «եթէ»-ն եթէ չի մնայ:

Կարծում եմ նաեւ, որ այդ դէպքում կը վերականգնուեն փոխադարձ կապերն ու վստահութիւնը Հայաստանի իշխանութիւնների եւ Եկեղեցու եւ դրա հետ անմիջականօրէն կապ ունեցող ու դրա օրգանական շարունակութիւն հանդիսացող Հայրենիք-Միւիտը յարաբերութիւնները, որոնք այսօր օղի նման անհրաժեշտ են թէ՛ դիւանագիտական խարդաւանքներում յայտնուած Հայաստանի Հանրապետութեան եւ թէ՛ անխարխալ լողացող մաւի վիճակում յայտնուած Միւիտքի համար:

Առաւելապէս Հայաստանի, որի համար 2023 թուականը դժուար տարիներից մէկը եղաւ, քանզի Արցախի կորստից եւ անվտանգութեան գծով հիմնական գործընկերոջ՝ Ռուսաստանի, մեղմ ասած, անգործութիւնից յետոյ, երկրի առաջ ծառացած գլխաւոր հարցերը դարձան անվտանգութեան եւ տնտեսական աճի ապահովումը: Թէև այսօր փորձագէտները Հայաստանի նոր գործընկերների թում նշում են Եւրամիութեանը, Ֆրանսիային ու Հնդկաստանին, սակայն աւելի սքափ դիտորդների կարծիքով՝ Երեւանը Մոսկուայից շատ չի հեռացել: Կատարուած իրողութիւն է, որ Արցախի հարցում Ռուսաստանի, մեղմ ասած, անգործութիւնը դրդեց Երեւանին անվտանգութեան ու տնտեսական զարգացման առումներով նոր գործընկերներ փնտռել, եւ Եւրամիութիւնը Հայաստանի համար դարձաւ տարբերակներից մէկը: Անցած տարուան հոկտեմբերին Եւրախորհրդարանում ունեցած ելոյթի ժամանակ վարչապետ Փաշինեանը յայտարարեց, թէ Հայաստանը պատրաստ է մերձենալ Եւրամիութեանն այնքան, որքան հնարաւոր է Պրիսէլի համար: Այնուհետեւ, դեկտեմբերին Հայաստանի արտգործնախարարը մասնակցեց Եւրամիութեան երկրների արտգործնախարարների ոչ պաշտօնական հանդիպմանը: Այդ ամէնը Եւրայանձնաժողովում ընկալում են որպէս կարեւոր ազդանշան: Պատահական չէր, որ Եւրայանձնաժողովի ներկայացուցիչ Պետեր Ստանոն նշեց. «Ռուսաստանն Երեւանի առջեւ ստանձնած պարտաւորութիւնների եւ երաշխիքների առումով իրօք դաւաճանեց Հայաստանին: Դա զարմանալի չէ. Ռուսաստանը գործընկերների հանդէպ պարտաւորութիւնների կատարման վատ պատմութիւն ունի: Հա-

յաստանն իրեն զգում է լքուած Ռուսաստանի կողմից, եւ վերակողմնորոշում է դէպի նոր գործընկերներ, ու Եւրամիութիւնն արձագանգում է դրան: Եւրամիութեան հետ համագործակցութիւնը ինչ-որ մէկի դէմ չէ: Եւրամիութիւնը պարզապէս արձագանգում է իր գործընկերների ցանկութիւններին եւ կարիքներին»:

Յայտնի է նաեւ, որ Եւրամիութիւնը Հայաստանի հետ քննարկում է վիզային ռեժիմի ազատականացումը, ընդլայնուել է Հայաստանի սահմաններին գործող Եւրամիութեան դիտորդական առաքելութիւնը, եւ Պրիսէլին իր պատրաստակամութիւնն է յայտնել Խաղաղութեան երոպական հիմնադրամից միջոցներ ուղղել Հայաստանի պաշտպանութեան ոլորտին: Ի յաւելումն դրա, Արցախից տեղահանուածներին աջակցելու նպատակով՝ Պրիսէլը Երեւանին է յատկացրել երեսուներեք միլիոն եւրօ մարդասիրական օգնութիւն: Սակայն այնուամենայնիւ, ըստ Եւրոպական քաղաքականութեան կենտրոնի վերլուծաբան Ամանտա Փոլի, եւրոպական այս աջակցութիւնն առայժմ խորհրդանշական է, եւ Հայաստանը տնտեսապէս կախ-

Երեւանի «Պայքար» խումբի վրձարտիստի «Պայքար»-ի

ւած է Ռուսաստանից. «Էներգետիկ հարցերում Երեւանը շատ է կախուած Մոսկուայից, ուստի Հայաստանը չի կարող լիովին հեռանալ Ռուսաստանից, յատկապէս՝ ձմռանը: Հայաստանը չի կարող արագ կերպով գտնել էներգակիրների այլընտրանքային մատակարարներ: Օրինակ՝ Պաքուի հետ խաղաղութեան պայմանագրի ստորագրումից յետոյ, Հայաստանը կարող է օգտագործել ատրպէյճանական գազը: Բայց, ամէն դէպքում, ապագան կանաչ էներգիայինն է, հետեւապէս Հայաստանը պէտք է կեդրոնանայ էներգիայի վերականգնող աղբիւրների ուղղութեամբ: Կարծում եմ, այստեղ Եւրամիութեան կարեւոր դերն այն է, որ Հայաստանին եւ Ատրպէյճանին մղի ստորագրել խաղաղութեան համաձայնագիրը, ինչը թոյլ կը տայ տարածաշրջանին բացուել Եւրամիութեան նոր ներդրումների առջեւ եւ համագործակցութեան համար»,- նշել է Եւրոպական քաղաքականութեան կենտրոնի վերլուծաբան Ամանտա Փոլը:

Ամփոփենք: Տարեսկզբեան խառնաշփոթում յայտնուած Հայաստանն աւելի զգոն ու հաշուենկատ պէտք է լինի: Իշխանութիւնները տուրք չպիտի տան զգացմունքային ոլորտին եւ հաշտութեան ձեռք պէտք է մեկնեն ինչպէս Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցուն ու դրա հովուապետին, այլեւ Միւիտքին ու հասարակութեան բոլոր խաւերին համախմբեմ ստեղծուած ծանր կացութիւնից դուրս գալու համար: Քանզի բոլորովին էլ գաղտնիք չի, որ վտանգուած է Հայոց պետականութիւնը...

Երեւան
10.01.2024

Խմբագրութեան համակարգող՝	Դոկտ. Արշաիր Կեօնճեան (Մոնթրէալ)
Գործադիր խմբագիր՝	Յակոբ Վարդիվառեան (Նիւ Ճըրզի)
Խմբագրական Կազմ	
Յակոբ Աւետիսեան	(Երեւան)
Պայծիկ Գալայճեան	(Պէյրուս)
Զաւէն Գրիգորեան	(Սթէւը)
Վաչէ Սեմերճեան	(Լոս Անճելըս)
Չափ	
Baikar Association Inc. 755 Mt. Auburn Street Watertown, MA 02472 U.S.A.	
Website: www.baikarweekly.com E-mail: baikarweekly@gmail.com	
Tel: 1-201-406-9771 Fax: 1-201-661-8722	

Արցախը՝ ժամանակի հոլովոյթի հետքերով

ԱՐՑԱՒԻ ՀԱՐՑԸ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

Ա. Արցախի Ազատագրումը կը նշանակեր՝ Հայկական Հողի Վրայ Հայերու Ապրելու Արդար Իրաւունքը: Արցախեան հարցը բազմաշերտ է: Սկսած 1921-էն, երբ Ատրպէյճանի դեկավար Ն. Նարիմանովի ստորաւնկերով եւ Կովկասեան բիւրոյի անօրինական որոշումով Արցախը Հայաստանին միացնելու մասին առնուած որոշումը կը բեկանուէր: Այդ մասին յստակօրէն կը յիշուի հետեւեալ հոշակագիրին մէջ:

«Ատրպէյճանի Սոցիալիստական Հանրապետութեան Յեղկոմի դեկլարացիայի եւ Հայաստանի ու Ատրպէյճանի Սոցիալիստական Խորհրդային հանրապետութիւններու կառավարութիւններու մէջ եղած համաձայնութեան հիման վրայ յայտարարում է, որ Լեռնային Ղարաբաղը այժմեանից կազմում է Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութեան անբաժան մասը»:

«Հայաստանի Սոցիալիստական Խորհրդային Հանրապետութեան Ժողովուրդի Խորհրդի Նախագահ՝ Ա. Միասնիկեան (Ալ. Մարտունի), քարտուղար Մ. Ղարաբէկեան, 1921, Յունիսի 12 Երեւան»:

Հետագայ տարիներուն 1988-ին Արցախի ինքնորոշման հարցը կը դառնայ կարեւոր խնդիր, նուաճելու արցախահայութեան մարդկային արդար իրաւունքները: Իսկ երբ վրայ կը հասնի Կորպաչովեան վերակառուցման շրջանը, հայ ժողովուրդին առիթ կ'ընծայուի Արցախի հարցը բարձրացնելու Խ.Մ.Կ.Կ. Կենտկոմի առջեւ: Այդ իրադարձութիւններուն քիչ շատ իրազեկ մէկը, առանց վարանելու պիտի յիշէ, թէ Արցախեան հարցը այդ օրերուն գրեթէ արժարժուեցաւ Կորպաչովի կողմէ: Իսկ հարցի բարձրացումն ու ձգձգումը խորհրդային ղեկավարին համար ձեռնտու էր տարբեր առումով: Մէկ կողմէն ան կ'ուզէր ձեռնով մը հաստատել իր հոշակած վերակառուցման շարժումը: Միւս կողմէն պաշտպանելով Ատրպէյճանը, նպատակ ունէր սիրաշահիլ Միջին Ասիոյ հանրապետութիւններու համակրանքը:

Դժբախտաբար հարցի նման մօտեցում մը առիթ կու տար Ատրպէյճանի մէջ հրահրելու հակահայկական արշաւանք մը: Այս ուղղութեամբ Ատրպէյճանցիները ճիգ չ'ստանային մեծ թափով միջազգային հասարակութեան մօտ ամէն կերպ մրտնդելու հայուն դիմագիծը: Անոնք վարձկան գրիչներու հրատարակումներով փորձեցին խեղաթիւրել հայոց պատմութեան ճշմարիտ փաստերն ու իրողութիւնները, իրենց գործած ոճիւրները բարդելու հայ ժողովուրդին վրայ: Իսկ մենք՝ վերակառուցման կարգախօսներուն հաւատք ընծայած հայերս կարծեցինք, թէ աշխարհը գիտէ մեր պատմութիւնը դժուար թէ հաւատայ նման սաղաքանքներու: Չփորձեցինք հակադարձել: Երբ Մոսկուայի ատրպէյճանցի խըմբագիրներ, լրատուամիջոցները ողողեցին հակահայ արշաւանքով նսեմացնելով ու խեղաթիւրելով հայոց պատմութիւնն ու հայ ժողովուրդը: Այն ինչ առիթ ընծայեց ծայր առած ազգամիջեան բախումներու, որ յանգեցան Արցախեան առաջին պատերազմին:

Արցախի ազատագրութեան հարցը, Հայաստանի եւ Սփիւռքի տարածքին դարձաւ հայութեան առաջնահերթ գերխնդիրը: Արցախի առաջին պատերազմի օրերուն Ազատամարտիկներու սխրագործութիւններու մասին, շատ իրական եւ առասպելական պատմութիւններ կը շրջէին: Հայ քաջորդիներու ծայրը հեռուէն կը լսէինք: Արցախի Պաշտպանութեան բանակը եւ կամաւորական ջոկատները, հայ ազգի խիզախ քաջ մարտիկներու հերոսական խոյանքով ու սխրանքով, 1992-ի 8 – Մայիսին ազատագրեցին Շուշին: Շուշիի ազատագրումը պատմական անհրաժեշտութիւն էր, վերականգնելու հայկական հիմնաւորը հողի վրայ հայերու ապրելու անկապտելի արդար իրաւունքը: Չնայած հակառակորդի գերակշռող ոյժին, հայ հերոսներու արիւթեան փայլուն մարտունակութեան շնորհիւ Մայիս 9-ին ազատագրուեցաւ Շուշին:

Նոյն բուականի Յունիս ամիսն էր, երբ Երեւանի մէջ առիթ ունեցայ Արցախի երկրապահ ջոկատի պատասխանատուներու ուղեկցութեամբ հանդիպելու Միքայելեան հիւանդանոցին մէջ բուժուող իրենց ընկերներուն: Մեր ազգի մատուցած սերունդն էր պառկած հիւանդանոցի ամբողջ երկայնքին: Նորատի, ընթոստ ու սէզ երիտասարդներ, ուսանող, կամաւոր ազատամարտիկներ, որոնք խոր հաւատքով հասած էին պատերազմի դաշտ: Եւ տակաւին իրենց սրտանըմլիկ վիճակը մոռնալով, մեզ կը յուսադրէին: Մենք հաշմանդամ չենք, հպարտ ենք մենք մեր վիճակի համար: Մենք նպատակ ենք դրել եւ պետք է այդ նպատակին հասնինք»: Յոյսի այս նշոյլը չէ՞ միթէ կեանքի փիլիսոփայութեան հիմքը:

Երբ անոնք իրենց քաջ համոզումին ու հերոսական սխրանքին շնորհիւ կըրցան ազատագրել Արցախի հայոց պատմական տարածքները: Այդ հողին կ'ունենան միայն իսկական հերոսները: Անոնք կու տան առանց բան մը ակնկալելու: Այդ հերոսներուն արեան գնով 1994-ին, հայերը կըրցան տիրանալ Արցախի բռնագրաւուած հողերուն: Հայ ժողովուրդի անպարտ հերոսներ, խիզախ ու հպարտ հայորդիներ, իրենց խոյանքով ու մաքառումով, իրենց արեամբ նուիրագործեցին հայոց յաղթական երթը, զօժեցին հայ ժողովուրդի յաղթանակի անշեղ ուղին: Այդ օրերուն, հայը կըրցաւ ձեռք բերել յաղորդի եւ ոյժեղի հոգեբանութիւն, ձեռքազատուելով տկար ու ճնշուած գոհի բարդոյթէն: Շուշիի ազատագրումը, Լաչինի միջանցքը, հայութեան բռնագրաւուած հողերուն տիրանալու առաջին քայլն էր, որ պատկուեցաւ Արցախի յաղթանակով:

ՆՈՒՐԱԳ ՄՏՏՈՅԵԱՆ-ՏԱՐԱԳՃԵԱՆ

Բ. Թէ ինչ կար պահուած այդ օրերուն հայ ղեկավարներու որդեգրած քաղաքական ուղեգիծին մէջ: Երբ հետագայ տարիներուն երկրի պետական քաղաքական ընթացքը ցոյց տուաւ անկախ պետականութեան մասին բոլորովին այլ պատկերացումներ: Երբ պատմական փաստեր կը խօսին 1999 թ. Նոյեմբեր 19-ին ԵԱՀԿ Մտանալուի պայմանագրի մասին, ուր Հայաստանի ղեկավարը Արցախը ճանչցաւ որպէս Ատրպէյճանի տարածքային ամբողջականութիւն: Այդ ստորագրութեան հետեւանքը եղաւ «Մատրիտեան սկզբունքները», որուն հիմնական դրոյթը հետեւեալն է, « Ղարաբաղեան հակամարտութեան կարգաւորում՝ Ատրպէյճանի տարածքային ամբողջականութեան եւ Լեռնային Ղարաբաղի ինքնորոշման իրաւունքի հիման վրայ»: Այդ օրերու փաստերը կը խօսին Մեղրին Լաչինի հետ փոխանակելու ծրագրի մասին, Մեղրիի շրջանը 88-ի սահմաններով փոխանցելու Ատրպէյճանին: Այլ խօսքով՝ Արցախի ազատագրութեան յաղթանակը դարձաւ պատրանք ու առեղծուած:

Ահա թէ ինչու հայ ղեկավարները չփորձեցին հայ հերոսներու արիւնով ձեռք բերուած յաղթանակը օգտագործել յամուն Արցախի ազգային ինքնորոշման իրաւունքի, հիմնուելով մարդու իրաւունքի միջազգային սկզբունքներու վրայ: Եթէ չենք կըրցած արժեւորել անցեալի ձեռքբերումները, չենք կըրցար հասկնալ ներկան:

Գ. Արցախի Հայաթափումը՝ Ոճիր Մարդկութեան դէմ: Այս առումով, յիշենք Ռաֆայէլ Լեմբինի ցեղասպանութեան մասին բնորոշումը, որ հիմնուած է հետեւեալ բանաձեւին վրայ: «Ազգի մը անդամներուն մտածուած կերպով, նպատակադրուած բռնութեամբ տեղափոխումը ցեղասպանութիւն է»: Ցեղասպանութիւն է «նպատակադրուած վայրագութիւն եւ կոտորած»: Ցեղասպանութիւնը որպէս ոճիր դատապարտելի է ու պատժելի է Միջազգային օրէնքով: Կը նշանակէ՝ ցեղասպան բռնակալները պետք է կանգնին միջազգային դատարանի առաջ:

Ինչո՞ւ հասանք այս հանգրուանին, ճգնաժամային այս իրավիճակին: Այսօր հարցականներով խճողուած իրադրութեան մէջ, շատ խոր բարդութիւններ կան հասկնալու ներկան: Դժուար է հանրութիւնը յուզող բոլոր հարցերուն պատասխանները տալ: Իրադարձութիւններ կան որոնք անցած են պատմութեան, եւ մեր ազգի կենսագրութեան մէկ մասը կը կազմեն: Որքան ալ փորձենք լուստեսութեամբ մօտենալ հարցերուն, սակայն մեր քաղաքական ոյժերու ներքին պառակտումները, քաղաքական դիրքորոշումներու, անհամաձայնութիւններու տխուր պատկերը, միայն հիասթափութիւն կ'առաջացնէ:

Հայութեան ապագայով ու հայրենիքի ճակատագրով մտահոգ ու տագնապող հայը չի կըրնար լուր ու անտարբեր մնալ Արցախահայութեան հանդէպ գործադրուած տեղահանութեան, անմարդկային խժոճութիւններուն ու արարքներուն դէմ: Ցեղասպան բռնակալները երբ կը մնան անպատիժ կը շարունակեն իրենց յոխորտանքներն ու անհերթ քառանցանքները խեղաթիւրելու պատմական իրողութիւններ: Անոնք կը մոռնան պատմական հիմքերու վրայ հիմնուած անհերթելի փաստեր ու ապացոյցներ, ու Արցախը միշտ եղած է Հայաստանի անբաժանելի մասը բոլոր առումներով՝ թէ՛ ազգաբանօրէն, թէ՛ պատմականօրէն: Արցախը եղած է կենաց աղբիւրը Հայոց դարաւոր պատմութեան:

Դ. Արցախի Հայաթափումը՝ ճակատագիր թէ՛ խարդաւանք: Ինչ տխուր ճակատագիր, երբ այսօր մենք ենք մեր ճակատագրին տէրը: Արցախի անկումը ճակատագրի խաղ էր, թէ դաւադիր ոյժերու խարդաւանքն ու ծրագրուած մտաւորացումը: Ինչպէս կարելի է պատկերացնել, որ գրիչի թերթի հարուածով մը յանձնուի Արցախը, եւ ստորագրուի Արցախի լուծարման հրամանագիրը: Առանց պայքարի ու առանց ըմբոստութեան: Դարեր շարունակ օտար ազգեր տիրապետած են մեր երկրին, այդ հպատակութիւններու ժամանակ չենք լքած մեր երկիրը: Այլ պահպանած ենք մեր պետութեան հիմքերը: Անկասկած պատմութիւնը, ամենաարդար դատաւորը պիտի բացայայտէ այս բոլորը: Ինչպէս չընդվզիլ եւ ինչպէս լռել, երբ այսօր հայ հերոսներու արիւնով սրբազործուած տարածքին վրայ աւեր կը գործէ բարբարոս ցեղը: Երբ տէր կը դառնայ հազարամեակներու պատմութիւն ունեցող հայոց մայր հողին, պղծելով ու քանդելով հայ հաւատքի սրբատաշ կոթողներ ու պատմական յուշարձաններ:

Մեր հասարակական-քաղաքական կեանքի վերիվայրումները մեզ հասցուցին այս հանգրուանին: Ինչո՞ւ մեզի պարտադրուեցաւ Արցախեան երկրորդ պատերազմը: Այս հարցադրումին պատասխանելու համար հարկաւոր է իմանալ պատերազմի նախորդած տարիներու պատմութիւնը, հարցին անաչառ եւ անկողմնակալ մօտեցում ցուցաբերելով: Երբ չենք փորձեր սրբագրել մեր թերութիւնները, մեր դժբախտութիւններուն մէջ տեսնելու մեր պատասխանատուութիւնները, կանխելու մեր ողբերգական ճակատագրին տուն տուող պատճառները: Այդպէս եղած է մեր դարաւոր պատմութիւնը: Հայ կեանքին մէջ երբ ներս կը սպրդի երկպառակութիւնը, կը քանդուի ազգին միաբանութիւնը, հասարակութեան մէջ կը խաթարուին մարդկային յարաբերութիւններու հիմքերն ու բարոյական չափանիշները: Տիրող իրադրութեան օգտուելով, դաւադիր սադրիչ ոյժեր կը գործադրեն իրենց ծրագրած նախագիծը: Այդպիսով կը քանդուի երկիրը: Օրինասական այս օրերուն երկրին մէջ տիրող ներքին քառուք, քաղաքական դաշտի լարուած իրավիճակը, յանգեցաւ ողբալի տխուր հետեւանքներու:

Արցախի հարցի առնչութեամբ ժամանակի հոլովոյթի հետ տեղի ունեցող իրադարձութիւններու մասին, արժէ յիշել Ս.Տ. Վազգէն Առաջին Կաթողիկոսի 1990 թ. 23 Նոյեմբեր հարցազրոյցէն մի քանի հատուածներ. «Միշտ մտածեցէք այդ մասին, բայց երբեք մի խօսէք»:

«Եւ այդ շարժման սկզբնաւորութեան աւելի վերապահ էի՝ հաշուի առնելով մեր սեփական ոյժերի տարողութիւնը: Սակայն Ղարաբաղեան շարժումն սկսողները շատ մեծ լուստեսութեամբ սկսեցին, առանց յստակ ծրագրի, կարծելով, որ եթէ մեր պահանջն արդար է, եւ անշուշտ, որ արդար է, անպայման այդ արդար դատը պիտի յաջողուի: Նոյնիսկ խորհուրդ տուեցի շարժման առաջին օրերին լաւ մտածել, հեռատես լինել, հաշուի առնել, թէ արդե՞օք երաշխիքներ կան գործը յաջողցնելու իմաստով՝ չմոռնալով մեր աշխարհագրական դիրքը եւ մեր սեփական ոյժերի տարողութիւնը»:

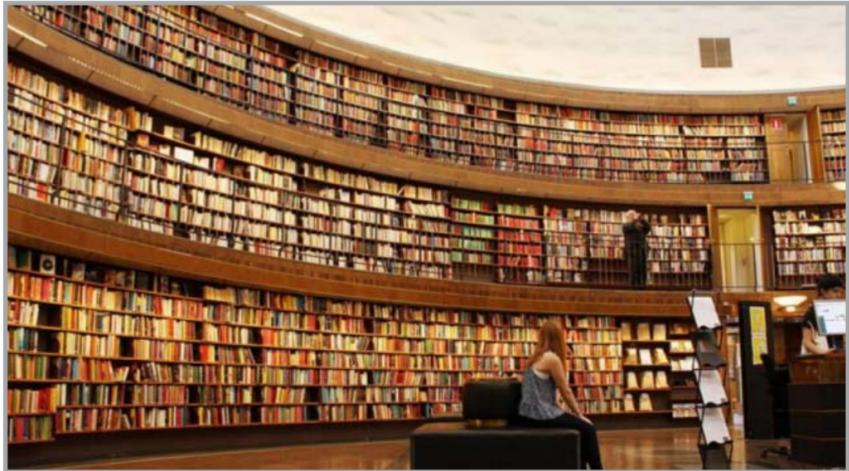
ԱՇԽԱՐՀԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԸ (ԱԿՆԱՐԿ)

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

Ըսած են. «Գիրքը կը լուսատու հոգին, կ'ոգեշնչէ ու կը զօրացնէ մարդուն, անոր մէջ կ'առաջացնէ լուսագոյն ձգտումներ, կը սրէ անոր միտքը եւ կը մեղմացնէ սիրտը»:

Աշխարհի առաջին գրադարանը հիմնած է Օսիմանդոս քաղաքը Բ.Ա. 1500 թուականին Մեմֆիսի մէջ: Հետագային գրադարաններ հիմնուած են՝ Աթէնքի, Սամոսի մէջ եւ այլ յունական քաղաքներուն մէջ: Հռոմի մէջ Ագինոս Պոլիոնը կը հիմնէ քաղաքի առաջին գրադարանը:

Միջնադարուն տարբեր ձեռագիրներ եւ ապա տպագրուած գիրքեր կը կերպարանան վաղեմունքներուն մէջ: Անցեալին, կ'ըսեն պատմաբանները, **ամենաքանկարծէ գիրքերը շրջայում էին:** Վանականները մեծ պատասխանատուութիւն ունէին գիրքերը մաքուր պահելու, ընթերցանութեան համար ուրիշին չտալու, չծախելու, ձեռքէն գետնին չձգելու (քանի որ շատ ծանր էր) համար: Գիրքի վրայ բիծ մը, կամ էջ մը անջատելու կամ պատռելու համար մեծապէս եւ խստօրէն կը յանդիմանէին անոնց, կը պատժէին: Ֆրանսայի մէջ Գարլու VIII-ի ժամանակ վերջնականապէս կը ձեւաւորուի «Թագաւորական գրադարան»ը, որ մըլտապէս կը զարգանայ եւ բազմաթիւ գիրքերով կը ճոխանար, այս գրադարանը ապա կոչուեցաւ Ֆրանսայի Ազգային Մեծ գրադարան:

*Յունաստանի Փերքամուս քաղաքի մօտ Քոս կղզիի մէջ կը կառուցուի առաջին մասնագիտացած բժշկական դպրոցը, Բ.Ա. հինգերորդ դարուն: Այս դպրոցը նաեւ ունէր, աշխարհի տարածքին, մասնագիտացած առաջին գրադարանը:

*Բ.Շ. 667-ին Պարսկաստանի հարաւարեւմտեցի մէջ կը հիմնուի իր ժամանակի լուսագոյն եւ մեծագոյն գրադարանը, որ կոչուած է *Կիւնտիշափուր*:

*9-րդ դարուն Պաղտատի մէջ Ապասիտ Խալիֆան Ալ Մուփաուաբէլը մեծ արժէք կու տար գիրք կարդալու, այդ պատճառով հրահանգեց գրադարաններու մէջ առանձին սրահ ստեղծել «գառուիսք ալ կուրաս», կարդացողներու անկիւն անուանով:

*Պարսկաստանի Մաշատ քաղաքին մէջ կը գտնուի հին գրադարաններէն մին «Ասթան Քուտս Ռ-ազաւիլի կերպարանական գրադարան» անունով, որ կը գործէ աւելի քան վեց դարերէ ի վեր:

*Մալաթիա գրադարանը, հիմնուած 1447 թուականին, որ ծանօթ է նաեւ **Մալաթիա Նուլեօ** գրադարան անունով, հանրային գրադարան է, կը գտնուի Իտալիոյ Չեսէնա քաղաքը: Այս գրադարանը կը նկատուի Եւրոպայի առաջին հանրային գրադարանը:

*1815-ին ԱՄՆ-ի պետութեան որոշումով Թոմաս Դեֆրըսընի անձնական գրադարանի 6,487 գիրքերը կը գնեն 23,950 տոլարի: Այս գիրքերը հիմք կը դառնան ապագայի հսկայ Գոնկրէտի գրադարանին: Գոնկրէտի իւրայատուկ գրադարանը անգլերէնէ բացի ունի 470 լեզուներով գիրքեր: Գրադարանը նաեւ ունի հնատիպ 700,000 գիրք:

*Հայաստանի Հանրապետութեան Ազգային գրադարանը ունի 6,5 միլիոն գիրք (քանի մը հարիւր հազար գիրք պէտք է վերանայուի...փճացուի): Հիմնուած է Երեւանի մէջ 1832-ին, Արակյան գիմնադրարանի հիմքի վրայ: 1925-1991 թթ. գրադարանը կոչուած է Ալեքսանդր Միասնիկեանի անունով: ՀՀ Ազգային գրադարանը կը համագործակցի աշխարհի աւելի քան 40 երկիրներու 133 կազմակերպութեանց հետ:

*Աշխարհի հնագոյն գրադարանները իրենց հիմնադրութեան թուականով.

- Մեծ Ալեքսանդրի գրադարան, Ալեքսանդրիա 288 (քանդուած):
- Վատիկանի գրադարան, Հռոմ չորրորդ դար:
- Ֆաթիմաներու գրադարան, Եգիպտոս 1068 (քանդուած):
- Չեխ Հանրապետութեան Ազգ. գրադարան, Փրահա 1366:
- Աստրիոյ Ազգ. գրադարան, Վիեննա 1368:
- Մարսիանա Ազգ. գրադարան, Վենետիկ 1468:
- Ֆրանսայի Ազգ. Մեծ գրադարան, Փարիզ 1520:
- Մալթայի Ազգ. գրադարան, Վալետա 1555:
- Անգլիա, Պատիլըն գրադարան, Օքսֆորտ 1598:
- Չարլթայի Ազգ. եւ Համալսարանի գրադարան 1606:
- Ֆինլանտայի Ազգ. գրադարան, Հելսինքի 1640:
- Դանիայի Ազգ. գրադարան, Քոփենհայն 1653:

*Բ.Ա. 28-ին Օկոսթոս Կայսրը Հռոմի մէջ հիմնած էր երկու գրադարան՝ Փալաթին եւ Օքթաւըն: Փալաթին գրադարանը իրոյ ճարակ կ'ըլլայ 191-ին:

*Ալեքսանդրիոյ աշխարհահռչակ հին գրադարանը՝ իր յարակից դպրոցով, կառուցուած էր Բ.Ա. 288 թուականին Պտղոմէոս Ա.ի կողմէ, ան ծագումով մակեդոնացի էր եւ Մեծ Ալեքսանդրի բարձրաստիճան գորավարներէն մին:

Ալեքսանդրիոյ հին գրադարանը մօտ եօթը հարիւր հազար ձեռագիր մատեաններով, եղած էր քաղաքակրթութեան, գիտութեան եւ լոյսի փարոս մը: Գրադարանը իրոյ ճարակ կ'ընէ Յուլիոս Կեսար պատերազմի ժամանակ Բ.Ա. 48 թուականին: Ալեքսանդրիոյ մէջ նորակառոյց գրադարանի վերակառուցման աշխատանքները աւարտեցան 2002 թ.ին, բացումը կը կատարուի 16 Հոկտ. 2002-ին: Գրադարանը ունի մօտ մէկ միլիոն գիրք եւ մօտ եօթը հազար ձեռագրեր: Գրադարանը, 2009 թ.ին, Ֆրանսայի Ազգ. գրադարանէն կը ստանայ 500 հազար գիրք նուէր:

*Բ.Շ. հարիւր թուականին Հռոմի Կայսր Թրաժան կը հիմնէ Ուլփիա գրադարանը:

*Պատմաբանները նշած են, որ 370 թուականին Հռոմի մէջ կը գործէր 28 հանրային գրադարաններ:

*Ֆաթիմաներու նշանաւոր գրադարանը կը հիմնուի Գահիրէի մէջ 1068-ին: Կը քանդուի սելճուք թուրքերու կողմէ:

*Հնդկաստանի Ազգ. գրադարանը հիմնուած է 1836-ին Գալագաթայի մէջ: Սկիզբը անհատներու բաժանորդութեամբ եւ նուիրատուութիւններով ճոխացած է գրադարանը, պետական հովանաւորութիւն չէ վայելած: Լորտ Գուրգոնի ջանքերով, Հնդկաստանի անգլիացի կառավարիչը, 1903-ին կը բացուի կայսերական հանրային գրադարանը Գալագաթայի մէջ: Երկրի, 1948 թ., անկախութենէն ետք, գրադարանը կը կոչուի Ազգ. գրադարան: Միլիոնաւոր գիրքեր ունեցող գրադարանը, ունի բազմաթիւ տարբեր լեզուներով գիրքեր, ինչպէս՝ սանսքրիթ, փունճապ, օրիէա, մարաթի, մալայեան, հինտի, քաշմիրի եւ այլն:

*Չեխիոյ մէջ 1556-ին Դիզիլները, տոմինիքիան վանքի փլատակներուն վրայ, կը կառուցեն գոլճ գոր կ'անուանեն Քլեմենթինիում: 1622-ին Չարլզ համալսարանի գրադարանը կը փոխադրուի Քլեմենթինիում: 17-18-րդ դարերուն այդտեղ կը հիմնուի աստղադիտարան եւ գրադարանը կ'ուճանայ: 1773-1777 թ.ուն Մարի Թերեզա կայսրուհին Քլեմենթինիումը կը կոչէ կայսերական հանրային գրադարան-համալսարան: 1781-ին Բ. Ունկար կը հիմնէ Ազգ. գրադարանը: Գրադարանը ունի 8 միլիոն գիրքէ աւելի եւ 21,300 ձեռագրեր:

*Ըստ 2023-ի տուեալներուն ԱՄՆ-ի մէջ կը գործեն, տարբեր տեսակի, 123,627 գրադարաններ:

*Կրկին 2023-ի տուեալներով աշխարհի վրայ կը գործեն՝ Ազգ. 317 գրադարան, ակադեմիական 86,279 գրադարան, հանրային 410,106 գրադարան, համայնքային 29,200 գրադարան, դպրոցական մօտ 2,5 միլիոն, այլ 42 հազար գրադարաններ:

*Նասիոնալ Պիպլոթէք, Վիեննայի եւ աշխարհի ամենագեղեցիկ գրադարանը կը նկատուի: Պալատական այս սքանչելի կառոյցով գրադարանի շինութեան ծրագիրի եւ իրագործման հեղինակը Չարլզ IV Կայսրն է: Պարոք ոճով ստեղծուած եւ արուեստի բազմաթիւ գեղանկարներով, որմնանկարներով զարդարուած այս գրադարանը կ'աւարտի 1730-ին: Պիպլոթէքը ունի աւելի քան 200 հազար գիրք, որոնք տպագրուած են 1501-1850 թուականներուն:

*Գրադարաններ ունին իրենց դասաւորման, ըստ կարգի եւ տեսակի տարբերութեամբ խումբեր: Այս խելացի միտքը հնարած եւ գործարարած է ամերիկացի Մելվիլ Քոսթ Դըուէյ (Melville Dewey) (1851-1931): Դըուէյ 21 տարեկան էր, երբ հնարեց այս ձեւը, որ մինչեւ այսօր կը շարունակուի կիրարկուի եւ կը կրէ իր անունը՝ գրադարանավարութեան մէջ:

*Սըր Թոմաս Պոտլի (1545-1613), անգլիացի նշանաւոր դիւանագետ եւ գիրքի հաւաքորդ էր: Ան 1602-ին Օքսֆորտի մէջ կը հիմնէ Պոտլիըն գրադարանը: 2018 թուականի տուեալներով գրադարանը ունի աւելի քան 13 միլիոն գիրք, դարակներու երկարութիւնը 130 մըրն է, եւ կ'աշխատին աւելի քան 410 հոգի:

*ԱՄՆ, Նիւ Եորքի հանրային գրադարանը հիմնուած է 1895-ին, ունի չորս հետազօտական կեդրոն եւ 92 մասնաճիւղ, աւելի քան 3200 աշխատող: Գրադարանը ունի մօտ 21 միլիոն գիրք: Գրադարանի մայր շէնքը 2007-ին սկսան մեծ վերանորոգումներու, որ տեւեց երեք տարի եւ արժեց 50 միլիոն տոլար: Գրադարանը նաեւ ունի 52 միլիոն կտոր (նկար, թերթ եւ այլն):

*Գարրիէլ Նոտա (1600-1653), ֆրանսացի նշանաւոր բժիշկ, գրադարանավար եւ պատմաբան: Ան 1642-էն սկսեալ եղած է քարտիկալ Մագարինի գրադարանի գրադարանավարը: Գրած է հռչակաւոր «Avis pour dresser une bibliotheque» գիրքը 1627-ին: Մագարինի գրադարանը սպասարկած է գիտնականներուն եւ գրագէտներուն:

*Դանիայի քաղաքական գրադարանը հիմնուած է 17-րդ դարուն: 1679-ին օրէնք կ'ընդունուի, որ երկրի տարածքին տպագրուած որեւէ գիրք, հրատարակիչը կամ հեղինակը, հինգ օրինակ պիտի փոխանցէ գրադարանին:

*Քրիսթինա (1626-1689), Շուէտի քագուհին (1632-1654), մեծ հովանաւորն էր տարբեր արուեստներու, ան նաեւ գիրքերու սիրահար էր: Իր հսկայ գրադարանը կը նուիրէ Վատիկանին: Կը մեռնի Հռոմ:

*Աշխարհի տարածքին երկիրներու մայր գրադարանները կը պարունակեն աւելի քան 270 միլիոն բնագիր գիրքեր: Այս հատորներուն քանի՞ տոկոսը, արդէօք, համակարգիչի մէջ մուտք գործած է...:

*Դժբախտաբար աշխարհի տարածքին դեռ երկու միլիոն մարդ չեն գիտեր կարդալ եւ գրել, անոնցմէ շատերը գիրք չեն տեսած:

*Ըստ 2022 թ.ի տուեալներուն աշխարհի առաջին տասը մեծագոյն գրադարաններն են.

1. ԱՄՆի Գոնկրէտի գրադարանը, հիմնուած 1800-ին, Ուաշինկթըն Տ.Ս., ունի աւելի քան 34 միլիոն գիրք եւ 170 միլիոն այլեայլ կտոր:
2. Չինաստանի Ազգ. գրադարան, հիմնուած 1909-ին, Փեքին, ունի մօտ 34 միլիոն գիրք:
3. Ռուսիոյ գիտութեան Ակադեմիայի գրադարան, հիմնուած 1714-ին, Ս. Փետրոսպոլսկ, ունի մօտ 28 միլիոն գիրք:
4. ԱՄՆ, Նիւ Եորքի հանրային գրադարան, հիմնուած 1895-ին, Նիւ Եորք, ունի մօտ 21 միլիոն գիրք, աւելի քան 53 միլիոն կտոր:
5. Գանատայի Ազգ. գրադարան, հիմնուած 1953-ին, Օթաւա, ունի աւելի քան 21 միլիոն գիրք:
6. Գերմանիոյ Ազգ. գրադարան, հիմնուած 1990-ին, Ֆրանքֆուրթ, ունի մօտ 20 միլիոն գիրք:
7. ԱՄՆ, Հարվարտ համալսարանի գրադարան, հիմնուած 1638-ին, Գամպրիճ, ունի աւելի քան 20 միլիոն գիրք: Գրադարանը ունի 28 մասնաճիւղ:
8. Բրիտանական գրադարան, հիմնուած 1757-ին, Լոնտոն, ունի մօտ 16 միլիոն գիրք:
9. Ռուսաստանի գիտութեան Ակադեմիայի գրադարան, հիմնուած 1969-ին, Մոսկուա, ունի մօտ 15 միլիոն գիրք:
10. Ուրբանիայի գիտութեան Ազգ. գրադարան, հիմնուած 1919-ին, Քիւեյ, ունի աւելի քան 15 միլիոն գիրք:

Այլ նշանաւոր եւ հարուստ գրադարաններն են՝ Ծանկիայի գրադարանը, Պոսթոնի հանրային գրադարանը, Սպանիայի Ազգ. գրադարանը, Շուէտի Ազգ. գրադարանը, Վատիկանի հարուստ գրադարանը եւ արիւր, եւ այլն:

Լուս Անճելլո

ԱՐՑԱԽԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐՈՒ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐ ՄԱՐԶԷՆ ԼՂ-Ի ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ 1977 - 2023 ԹԹ:

ՀԱՍՏ ՄՈՍԿՈՅԵԱՆ

Կարծես, թե անհատապես երազ էր երբ 1977 Օգոստոս 8-ին, Երևանի Պետական համալսարանի ուսանողս, ընդառաջելով Հաբեթը գիտի ակադեմիայի ժողովին Տիգրան Օհանեանին՝ ճամբայ ինկալի դեպի «արգիլում հայրենիք», այն ժամանակ խորհրդային Ատրպեյճանի ինքնավար մարզ՝ Լեռնային Ղարաբաղ ձգելով «փափախճի» Աշոտի նոր-նոր «Մոսքովիչ» ինքնաշարժը ու Մեանի փերով Քերթաչար (Քարվաճառ) հասանք նորակառույց լիճ-ամբարտակի կողքին գտնուող Հաբեթը գիտը: Ի՛նչ իմանայինք, որ տասնամեակ մը ետք, արցախեան ազգային ազատագրական շարժումը այս տեղին է որ ծնունդ պիտի առնէր ընդդէմ Պաքոյի բռնատէրերուն եւ խորհրդային կառավարիչ «Օսոն»-ի (ներքին գործոց նախարարութեան յատուկ ջոկատներ) դէմ:

Մեր կեցութեան մի քանի օրուան ընթացքին ականատես եղանք Հայտար Ալիեւի ստալոյ լոգունքներու քարոզչութեան աւերիչ երեւոյթներուն: Ամէն տեղ հայկական գերեզմաններու կողոպուտ, աճիւններ՝ հողէն դուրս շարտըւած, հայկական գիւղերու կղզիացում արուեստական եւ անմարդկային միջոցներով: Առեւանգումներ, սպանութիւններ ամէնուրեք եւ հայ ազգաբնակչութեան հետզհետէ համբերութեան բաժակի յորդումը, որուն պատճառով ծնունդ կ'առնէր գաղտնի կազմակերպութիւններու շարժումներ, որոնցմէ կարելի է նշել «Մոլոտովն Թեիլիբեան» կազմակերպութիւնը: Մէկ խօսքով յեղափոխութիւնը արդէն իսկ սկսած էր բոցկլտալ, որուն շնորհիւ հետագային ականատես պիտի ըլլայինք համազգային ցոյցերու եւ անկախութեան հռչակման:

Երեւանէն վերադարձիս, թուրքին յանձնեցի տպաւորութիւններս եւ որպէս յօդուած ուղարկեցի Պէլյուք, որ լոյս տեսաւ ՌԱԿ «Չարթօնք» օրաթերքին մէջ, որմէ յաջորդաբար արտատպեցին սփիւռքահայ բազմաթիւ թերթեր, ինչպէս Ֆրանսայի հանրածանօթ «Հայ Պայքար»-ը: Ազատամարտիկ անհատակ Մոնթէ Մեքլոնեան իր ելոյթներուն մէջ հետագային խոստովանած է, թէ ինք առաջին անգամ Ղարաբաղ-Արցախի մասին կարդացած է իմացած է այդ յօդուածէն: Այս այն յօդուածն է, որ դժբախտաբար կարճ ժամանակ ետք պատճառ դարձաւ որ Խորհրդային Հայաստանի մէջ ձերբակալուելով հեռացուիմ Երեւանի Պետական համալսարանի Պատմութեան ֆաքիւլթէն եւ ընդհանրապէս Հայաստանի հանրապետութենէն...:

.

1993 թուականէն, նոր դուրս եկած Սուրիոյ եւ Մեզզէ ռազմաքաղաքական կալանավայրէն՝ Երեւանի Պետական համալսարանի ականատու դասախօսներու Պետրոս Յովհաննէսեանի ու Լեւոնուշ Խուրշուդեանի ազդու միջամտութեամբ վերադարձայ համալսարան, ուր աւարտեցի ուսումս 1996-ին, մա՛ն միջազգային լրագրութեան բաժնէն: Անշուշտ առաջին գործս եղաւ այցելել Արցախ՝ նորանկախ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն, որ ծնունդ առած էր 1991-92-ին: Հոն է որ առիթ ունեցայ ծանօթանալու ազատամարտիկ, տակաւին պատանի Տարօն Յակոբեանին հետ (որդին Լ.Ղ. Հանրապետութեան գերագոյն խորհուրդի քարտուղար, Արցախի դրօշը

1994, Ստեփանակերտի մէջ, լրագրող ընկերուհիի մը հետ

Սաֆարովի նախկին կառավարական շէնքին վրայ պարզողներէն՝ անհատակ Վլատիկ Յակոբեանին): Շուտով, 11-ժամեայ յոգնեցուցիչ ճամբորդութենէն ետք Երեւան-Գորիս-Շուշի-Ստեփանակերտ ուղիով, գիշերուան ժամը 12:00-ին հասանք մայրաքաղաքի Վերածնունդ հրապարակը: Ամէն տեղ լուսատու էր շնորհիւ Սարսանկի ամբարտակի ելեկտրակայանին՝ մինչ քաղաքամայր Երեւան օրուան եւ գիշերուան մեծ մասը կ'անցնէր մթութեան մէջ...

Չիս ջերմօրէն ընդունելով իր համեստ «վարձով» բնակարանին մէջ, արցախեան շարժման ականատու դէմքերէն մէկը՝ Վլատիկ Յակոբեան, նաեւ պատմաբան ու գիրքերու հեղինակ, մինչեւ առաւօտեան ժամերը իր որդայն հետ գրուցեցինք արցախեան, հայաստանեան եւ սփիւռքեան հարցերու մասին:

«Հարիւրամեակներէ ի վեր առաջին անգամ» ըլլալով հայ ժողովուրդը կարողացաւ բռնագրաւել հողեր ու ազատագրել պապեանական հողատարածքներ, հիմնելով երրորդ հանրապետութիւն՝ հակառակ ներքին եւ արտաքին դաւադիրներու սաղորանքներուն», կ'ըսէր մեծ հայրենասէրն ու առասպելական պետական գործիչը:

Յաջորդ առաւօտուն եղանք ԼՂ հանրապետութեան նախագահի պաշտօնակատար Գէորգ Պետրոսեանին մօտ, իր կառավարական գրասենեակին մէջ: 1976 թուականներուն պատմութեան ֆաքիւլթի դասընկերս Արթիւր Մկրտչեան, նորանկախ հանրապետութեան Առաջին նախագահը «մութ պայմաններ»ու մէջ անհատակուած էր, մերժելով Ատրպեյճանի ղեկավար Մութալիպովի եւ իր հայ դաւաճան գործակիցներու պահանջները...:

Այցելելով անհատակ Արթիւր Մկրտչեանի շիրիմին, հայրենասիրական Մեծ Պատերազմի հերոսներու պանթոնին մէջ, հանդիպեցանք նաեւ Չոյա Օհանեանին, այժմ դասախօսուիի, որ Հաբեթը իր քրոջ Ֆրանտելայի հետ տեղափոխուած էին Ստեփանակերտ, աշխատելով պետական կառույցներու մէջ:

Անմոռանալի էր մեր առաջին հանդիպումը Արցախի Առաջնորդ, խիզախ եւ անվախ հոգեւորական՝ Պարգեւ Արք. Մարտիրոսեանին հետ՝ Շուշիի իր բնակարանին մէջ: Հետագային այս մերօրեայ «Դեռնոց Երեց»-ին ջանքերով պիտի վերականգնուէր Շուշիի իր բնակարանին դէմ գտնուող Սրբոց Ղազանչեցոց եկեղեցին: Իլիամ Ալիեւի հրամանով, հոգեկան խանգարումներով տառապող այդ ճիւղը պիտի շարունակուէր Շուշիի սրբութիւն սրբոցը, որ խորհրդանշաններէն մին դարձաւ Արցախի: Հակառակ որ 2020 թուականին, Ռուսիոյ թրքամէտ ղեկավար Վլատիմիր Փոլիսին եւ ծնունդով «հայ» Մերգէյ Լարով-Քալանթարեանի շինծու յայտարարութիւնները հնչեցին չքանդելու հայկական պատմական սրբատեղիները, թէ անոնք Քրեմլինի պաշտպանութեան տակ առնուած էին...

.

1998-ի Սեպտեմբեր 24-ին, Արցախ աշխարհ ապրեցաւ փառաւոր օրեր: Մայր հայրենիքէն լրագրողներու մեծ պատուիրակութիւն մը հանրակառքով ճամբայ ինկալի դեպի ազատատենչ Ստեփանակերտ: Հոն էին արդէն ոչ միայն Հայաստանի Ազգային ժողովի պատգամաւորներ, այլեւ հայ ժողովուրդի բարեկամներ, զօրավար Ալեքսանդր Լեպեր, որ որոտընդոտ ձայնով յայտարարեց ի լուր աշխարհին, թէ Լեռնային Ղարաբաղ երբէք Ատրպեյճանի մաս չէ կազմած, այլեւ Խորհրդային Միութեան: Փառաւոր ելոյթ ունեցաւ նաեւ Ռուսիոյ պետական տումայի փոխ նախագահ, Արցախի մեծ բարեկամ՝ Կոնստանդին Չատուլին: Վերածնունդի հրապարակին վրայ գտնուող պատուանդանին վրայ կանգնած էին հայ ժողովուրդի հերոս ղեկավարները՝ գլխաւորութեամբ անհատակ սպարապետ Վազգէն Մարգսեանի, Պաշտպանութեան նախարարներ Սամուէլ Պապայեանի եւ Մերժ Մարգրսեանի. «Երբ միաբան էինք, տարինք անհատապես յաղթանակներ յայտարարեց Արցախի թեմի հոգեւոր առաջնորդ Պարգեւ Արքեպիսկոպոս Մար-

1988, Արցախեան շարժման 20-ամեակը Ստեփանակերտի մէջ Ձախէն աշ՝ անհատակ վարչապետ Լեւոնարտ Պետրոսեանի, նախագահ Արկաղի Դուկասեանի, Աղրանիկի Միհրանեանի եւ Կոնստանդին Չատուլիի հետ

տիրոսեան: Արցախի Ազգային ժողովի նախագահ Օլէկ Եսայեան եւ բազմահազար ժողովուրդ ժամանած էր Հայաստանէն, Խ. Միութեան նախկին երկիրներէն, եւ Սփիւռքէն: Այսպիսի հզօրներու ներկայութեամբ՝ «Ատրպեյճան ում շունն էր...»:

.

Հետաքրքրական դրուագներ պատահեցան երբ Չուիցերիոյ Արտաքին գործոց նախարարութեան նախաձեռնութեամբ՝ հայրենասէր գործիչ Վիզն Զորեան կազմակերպեց Ատրպեյճանի մամուլի եւ զանգուածային լրատուութեան ականատու դէմքերու այցը Արցախ...: Նախապէս Պաքոյի մէջ Հայտար Ալիեւ եւս կազմակերպած էր խորհրդածողով Հայաստանի, Արցախի, Վրաստանի եւ Ատրպեյճանի լրագրողներու մասնակցութեամբ՝ երեք լեզուով՝ «Բարեւ ձեզ Քամար ճորպա հող կերտիչին»ով ողջունելով պատուիրակութիւնները իր պալատին մէջ: Այդ օրերուն, իր հեռատեսիլային եւ տեսա-երկային ելոյթներով, Հայտար Ալիեւ արդէն կը յորդորէր Ատրպեյճանի ժողովուրդը, որ Լեռնային Ղարաբաղը արդէն երկրին կազմին մէջ չէ այլեւ, ըստ ՀՀ վաղամեծիկ ղեսպան, հմուտ դիւանագետ եւ «Ազգ»-ի նախկին խմբագիրներէն Համլէտ Գասպարեանի, եթէ Հայտար Ալիեւ քիչ մըն ալ երկար ապրէր՝ Արցախի հարցը այլ կերպ լուծուած կ'ըլլար ի նպաստ հայերու:

.

Արցախի ղեկավարներէն Ռոպերթ Քոչարեան հրաւիրուեցաւ Երեւան, դառնալու Հայաստանի Հանրապետութեան վարչապետ: Պաշտօնի համար լքելով հայրենի Արցախը, նախագահ Վազգէն Մարգսեանի շրջապատին հետ մասնակցեցաւ նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեանը «գալիսկեց» ընելու յեղաշրջման՝ կանխելու Ատրպեյճանի հետ միակողմանի զիջումներով «խաղաղութեան» դաշինք կնքելու գործընթացը: Շատ չանցած, 21 Սեպտեմբեր 1999 թուականին համահայկական համագումարի ընթացքին, եւ զօրահանդէսէն ետք, տեղի ունեցաւ հոկտեմբեր 27-ի Հայաստանի «գլխատումը», ուր երկուս անիծեալ Նաիրի Յունանեան, իր ոճրային խումբով, սպանեց վարչապետներ, Ազգային ժողովի նախագահներ, պատգամաւորներ եւ

ԱՐՈՒԲԱՏ՝ ԵՐԿԱՐԻ ԲԱՓՈՆՆԵՐԻՅ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ԼԵՐՈՆ ԼԱՃԻԿԵԱՆ

Հայաստանում բոլորը կամ գրեթե բոլորն են ծանօթ Արա Ալեքեանի ստեղծագործություններին՝ նոյնիսկ չիմանալով հեղինակի անունը: Ով երբեք եղել է Երևանում եւ անցել Ազնաուրի հրապարակով, չի կարող նկատած չլինել նրա կերտած մեծաչափ «Մարդը»: Մինչ այդ նոյն հրապարակում տեղադրուած էին երկաթակուռ ձիեր, ցուլեր ու արջեր, որոնց մօտ ամեն օր հարիւրաւոր մարդիկ էին լուսանկարում՝ այդ կերպ արտայայտելով իրենց դրուատական վերաբերմունքն արուեստի նմանօրինակ գործերին:

Ի հարկէ, հիացմունքից առաջ դրանք նախ եւ առաջ զարմանք են յարուցում դիտողի մօտ. ինչպէ՞ս է հնարաւոր տարատեսակ գամերից ու պտուտակներից, ատոմներեանի փոխանցման տուփերից ու ատամնանիւներից եւ, ընդհանրապէս, երկաթի թափօններից ստանալ նման գեղարուեստական արդիւնք: Դրա համար առնուազն համարձակ երեւակայութիւն է պէտք՝ անասելի տքնանքի ու անվերջ որոնումների հետ միասին, ինչպէս նաեւ ստացուած արդիւնքն ամեն անգամ գերազանցելու յամառ հետետողականութիւն: Իսկ այդ ամենի հետ միասին ու թերեւս դրանցից առաջ՝ նաեւ բարձրակարգ վարպետութիւն ու լրջմիտ վերաբերմունք ստանձնած գործին:

Այդ յատկանիշները Արա Ալեքեանի մօտ ձեւաւորուել են Փանոս Թերլեմեզեանի անուան գեղարուեստի ուսումնարանում, ապա Երեւանի Գեղարուեստա-քաղաքական ինստիտուտի քանդակի բաժնում սովորելու տարիներին: Արուեստանոցի ղեկավարը նշանաւոր քանդակագործ Արա Յարութիւնեանն էր, որն իր սանի մօտ նկատել էր կոմպոզիցիա կառուցելու անսովոր ունակութիւն: «Երբ ուսանող ժամանակ կոմպոզիցիաներ էի անում, այնքան նուրբ ու բարախիկ էին ստացւում, որ անհնար էր դրանք վերածել բրոնզի», - յիշում է Արան: Հէնց ղեկավարի խորհրդով էլ սկսել է զօդել սովորել, տիրապետել «կրակի լեզուին». այդպէս էր միայն հնարաւոր «բարախիկ» կոմպոզիցիաներին ամբողջիւն հաղորդել:

Որպէս քանդակագործութեան նիւթ՝ երկաթը կիրառել են դեռ շատ էին ժամանակներում, իսկ նոր շրջանում՝ թէ՛ Փիքասոն, թէ՛ Տալին, թէ՛ օտար ու հայազգի շատ այլ արուեստագետներ: Նրանց ստեղծագործութիւնները, սակայն, հիմնականում յարել են վերացապաշտ ուղղութեանը: Մինչդէռ Արա Ալեքեանը նախապատուութիւնը տալիս է ֆիզիոլոգիա կոմպոզիցիաներին եւ կերպարային լուծումներին: Նրա «հերոսները» հիմնականում կենդանիներ ու տարատեսակ միջատներ են: «Ինձ գրաւում է կենդանիների պլաստիկան, - պատմում է Արան ու շարունակում, - նրանք եւս Աստուծոյ ստեղծած էակներն են»: Ի հարկէ, ամենից շատ քանդակագործը ձիեր է կերտում եւ արդէն մեծ ու փոքր ձիերի մի ողջ «երանակ» ունի: Դրանցից երկուսն այսօր զարդարում են Բրիւսելի պուրակները՝ դասուելով Բելգիայի մայրաքաղաքի 200 լուսագոյն քանդակների շարքին:

Իր քանդակների «հունքը» Արան հաւաքում է ամենատարբեր վայրերից՝ մեքենաների արհեստանոցներից, ատոտանակներից, ճամփեզերից, նոյնիսկ արբանոցներից: «Ես երկաթի սանիտար եմ», - սիրում է կրկնել նա: Չեղբ բերելը, սակայն, գործի սկիզբն է միայն: Յետոյ յարկ է լինում կուտակած մետաղն առանձին-առանձին դասդասել, խմբաւորել եւ «մտովի» հաւաքելուց յետոյ նոր միայն իրագործել:

Մեծաչափ գործի պատրաստումը 4 - 4,5 ամիս է տեւում: Ամենատարբեր ձեւեր է փորձում՝ վերջում ընտրելով լուսագոյնը: Հետաքրքիրն այն է, որ իւրաքանչիւր քանդակ նաեւ հնարաւոր է քանդել՝ նոր տեղում այն հաւաքելու պայմանով:

Արաի ստեղծագործութիւններում օգտագործուած, ասէնք, ատոմներեանի խաչուկն ընկալւում է հէնց որպէս քանդակի օրգանական ու անտրոհելի մաս: Ու կարծես մոռացւում է, որ այն սկզբնապէս այլ նշանակութիւն է ունեցել: Սա՛ է վարպետութիւնը, երբ նոյնիսկ երկաթի նիւթակա-նութիւնն ու բուն նշանակութիւնն են ետին պլան մղում՝ սովորական մետաղեայ ձիւն վերածելով, օրինակ, հրեղէն նժոյգի: Խորհրդանշական է նաեւ քանդակների բացման ու ներկայացման կերպը, որը իւրատեսակ ծիսակարգ է յիշեցնում: Հեղինակի մտայնացմամբ դրանք պատում են թրթուլ, ապա՝ այրում: Ու կրակի միջից դուրս է գալիս արուեստի ստեղծագործութիւնը...

Արա Ալեքեանը յաջող փորձեր ունի նաեւ մարդու պատկերման ասպարէզում: Առանձնացնենք «Փարաջանով» քանդակաշարը, որտեղ հեղինակը ձգտել է երկաթի տարբեր համակցումների միջոցով ստեղծել մեծ արուեստագետի արտիստիկ կերպարը: Պարզում է՝ 1983-ից է նա ճանաչել վարպետին, եղել թիֆլիսեան նրա տանը եւ նոյնիսկ անձնական նուէր ստացել նրանից: «Դեռ այն ժամանակ ես զգացի Փարաջանովի արուեստի ներքին հզօր ոյժը», - ասում է Արան: Այդ զգացողութիւնն է մղել Արային շարունակաբար վերստեղծելու հանճարեղ կինոռեժիսորի կերպարը:

Ասուածի վկայութիւնը նախ՝ «Փարաջանով» (2005) կլոր դիմաքանդակն է՝ դրուած եռոտանի պատուանդանի վրայ: Կոմպոզիցիայով այն կինոխցիկ է յիշեցնում՝ հաւաքում ձեւեր խողովակներից, հեծանիւի աստղաճաշարի ու զանազան պտուտակներից: Դէմքի մակերեսը լուծուած է գիպսի վրայ գամեր ու զսպանակներ փակցնելու ճանապարհով: Իսկ ետեւի մասում մեքենայի փոխանցման սկաւառակներ են, որոնք ֆիլմադարան են յիշեցնում:

Բառացիօրէն օրերս՝ 2024թ. յունուարի 9-ին, Մերգեյ (Մարգիս) Փարաջանովի ծննդեան 100-ամեակի օրը, Երեւանի Կինոյի տան ճեմաարահում բացուեց «Պարող Փարաջանով» դինամիկա-յով յագեցած կոմպոզիցիան, որտեղ կինոկախարդը պատկերուած է իր իսկ ստեղծած կերպարներից մէկի տարազով:

Ալեքեանի արուեստանոցը գտնուած է նրա ծննդավայր Վեդի քաղաքում: Այդտեղ նրան ընդարձակ մի տարածք է տրամադրուել, որտեղ էլ ծնում են նրա մեծ ու փոքր աշխատանքները: «Երբեմն դէտալներն իրենք են ուղղութիւն տալիս՝ ինչ անեն», - բացատրում է քանդակագործը: Ընդ որում, որքան էլ ծանօթ լինենք նրա մեծաչափ աշխատանքներին, յաճախ տեղեակ չենք փոքր գործերից («Խոյ»), «Դօն Կիլիստ», «Պարուի», «Աքաղաղը», «Խաչուածը»՝ ստեղծուած փայտի ու մետաղի համադրութեամբ:

Արան ինքն էլ չի յիշում իր երկաթեայ քանդակների ստոյգ թիւը: Բոլոր դէպքերում դրանք վաղուց են հասել հինգ տասնեակի սահմանագիծը: Մի մասը գտնուած է արտասահմանում, միւսները՝ տարբեր պատկերասրահներում ու մասնաւոր հաւաքածոներում: Առաջինն ինքն է զգում զարգացման դինամիկան իր գործերում, երբ ինքնաւերլուծում է դրանք՝ փորձելով տանել զուգահեռներ ու գտնել տարբերութիւններ:

Արա Ալեքեանի ստեղծագործութիւնները յաճախ են հիմք տալիս գեղարուեստական նոր երկեր ծնելու: Այսպէս՝ Սուրէն Տէր-Գրիգորեանի հեղինակած «Կրակից ծնուածը» տեսաֆիլմը (2005) նուիրուած է նրա ձիերից մեկի ստեղծման պատմութեանը: «Ոսկէ ձիերն» կինոփառատօնում այն յատուկ մրցանակ շահեց, իսկ Ֆրանսիայի Քըբուրգ քաղաքում արժանացաւ «Էպոնա-2005» ֆիլմերի միջազգային կինոփառատօնի Գլխաւոր մրցանակին: Վերջերս էլ երիտասարդների մի խումբ «Մարդ» ստեղծագործութեան հիման վրայ 3D անիմացիայով զովագրային հոլովակ էր նկարահանել, որը տեղադրուեց Youtube-ում՝ օրական ունենալով 50 հազարից ատէլի այցելու:

Վերջին տարիներին քանդակագործը մասնակցում է Մոնակոյում կազմակերպուած ամենամեայ էքսքօ ցուցահանդէսներին: Հետքերի էր տեղեկանալ, թէ ինչպէս է Մարսելի քաղաքապետը զննէ Փարաջանովի ֆիզիոլոգիա քանդակը՝ այն տեղադրելով Աճրի Վերնոյի (Աշոտ Մալաքեան) «Մայրիկ» ֆիլմից յայտնի տան բակում:

Ակամայ ցանկութիւն է առաջանում Արա Ալեքեանի գործերը տեսնելու նաեւ Երեւանի «Գաֆէսճեան» կենտրոնի քանդակների պուրակում: Չէ՞ որ դրանք մեր մայրաքաղաքի հիւրերին կը գրաւեն իրենց թէ՛ ներգործութեան ուժով, թէ՛ կատարման վարպետութեամբ:

ՓԱՐԱՋԱՆՈՎԻ, 60x55x60 2005թ. 025

ՊՈՒՆԻՒՄ 35x15x15 2001թ. 012

ԱՍԿՈՐԻ 75x65x10 2004թ. 014

ԹԱՏՐՈՆԻ ԿԱՐՕՏՈՎ - ՄԱՅՐԵՆԻՒ ՄԻՐՈՎ՝ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱԻԱՔ՝ ԹՄՄ-Ի ԿԵԴՐՈՆԵՆ ՆԵՐՍ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ՋԱՐՄԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Մեսրոպեանն ու մայրենին պահպանող սփիռքի սիւներն է ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ: Նիւ Եորք Նիւ Գերգիի արուեստասէրները ծարաւի են մնալուն թատրոնի մը պարզեամբ վայելքին, եւ ինչու չէ նաեւ անոր փոխանցած անուղակի հայեցի դաստիարակութեան:

Քառորդ դար եւ անէլի- Թ.Մ.Մ.-ի Միեր Մկրտչեանի Անուան Թատերախումբին շուրջ հաւաքուած պահապաններն են այն բոլոր անդամները, որոնք մասնագիտացած դերասաններ չլլալով հանդերձ՝ թատրոնը սրտանց սիրող հայորդիներ են որ կանգուն կը պահեն զայն:

Այլապէս ի՞նչպէս կարելի է յուսալ կամ ակնկալել, որ անհատ մը իր առօրեայ աշխատանքէն ետք կանաւորաբար, մղոններ քշելով հասնի փորձի, շաբաթներ շարունակ անտեսելով կլիմայի թէ ճամբու խճողումին հետ բոլոր դժուարութիւններն ու ակնկալելի նիւթական ծախսերը:

2024-ի առաջին օրերուն ենք... ամէնուրեք տօնական տրամադրութեամբ ծննդեան տօներու առիթով ընտանիքներ հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն հարազատներն ու բարեկամները ի մի բերելու: Ահա նման առիթ մըն էր նաեւ Կիրակի՝ Յունուար 14-ի յետմիջօրէն, երբ ԹՄՄ-ի թատերականի ընտանիքը հաւաքուեցաւ ԹՄՄ-ի Նիւ Գերգիի կեդրոնին մէջ:

Թատերախումբի վարչութեան փոխ-ատենապետ եւ ժրջան անդամ Տիգրան Մարի Զօրեանին համադրութեամբ գեղեցիկ յարդարուած, եւ մասնակից տիկիներուն հայկական համեղ ճաշատեսակներու խոհանոցային ձիրքերով բեռնաւորուած ճոխ սեղանի մը շուրջ բոլորուեցան 50-է անէլի երէց եւ երիտասարդ անդամները թատերախումբին:

Երէց անդամներուն համար խիստ քաջալերական երեսոյթ էր տեսնել նորանոր ներկայացուցիչներ՝ համայնքիս ծաղկող սերունդէն, որոնք շրջանաւարտ են Նիւ Եորքի Սրբոց Նահատակաց Ամէնօրեայ Վարժարանի նախակրթարանէն եւ Նիւ Գերգիի Յովնանեան Վարժարանի միջնակարգէն:

Խիստ մտերմիկ ու զուարթ մթնոլորտի մէջ սահեցան ժամերը, յուշեր պատմուեցան, ապագայի ծրագիրներու մասին խօսուեցան:

Գնահատանքի եւ շնորհակալութեան խօսքեր արտասանուեցան ըստ արժանւոյն գնահատելու բոլոր բարերարներն ու թատերախումբին թեւ ու թիկունք կանգնողները, որոնց մէջ ներկայ էին Պրն. Հենրի Տիմիտեանը, Բժիշկ Յակոբ Կիւլեքեանը եւ անշուշտ թատերախումբին առաջին օրերէն -տասնամեակներ շարունակ- կըքահայրի հոգատարութիւն տածող՝ թատերականի գլխաւոր հիմնադիրներէն՝ Յակոբ Վարդիվառեանը:

Վարչութեան անունով իր գնահատանքի ու շնորհակալութեան խօսքը ըսաւ Վարչութեան ատենապետ, միաժամանակ բազում դերերով բեմ ելած թատերականի անդամ, բեմադրիչ եւ օգնական բեմադրիչ՝ Յարութ Զաքարեանը:

Ան հրաւիրեց թատերականի հիմնադիր անդամներէն եւ երէց դերասաններէն Միսաք Պօղոսեանը որ իր խօսքով եւ երգով ծաղկեցնէ հաւաքը: Երգելու փափաքը շարունակուեցաւ տրամադրութիւն բարձրացնող զուարթ խմբային երգերով:

Ուրախալի էր տեղեակ ըլլալ որ, 2023-ի Նոյեմբերին Շէյքսպիրի «ԲԱՉՈՒՄ ԱՂՄՈՒԿ ՎԱՄՆ ՈՉԻՆՉԻ» ներկայացման Նիւ Եորքեան ելոյթին յաջողութեան եւ հանդիսատեսի բուռն փափաքին ընդառաջելով յանձնախումբը այժմ լրջօրէն գործի լծուած է Նիւ Գերգիի մէջ յարմար սրահ գտնելով ելոյթը հրամցնել բոլոր անոնց որ ցաւօք՝ գրկուեցան Նիւ Եորքի մէջ տեղի ունեցած առաջին ելոյթէն:

Բնական է այս բոլոր ելոյթներն ու հաւաքները արդիւնքն են հաւաքական կամաւոր աշխատանքի, նուիրումի, գիտակցուած գոհողութիւններու, ի փառս հայ մշակոյթի, լեզուի եւ արանդութիւններու պահպանման:

Այդ բոլոր ելոյթները կարելի պիտի չլլային քառորդ դար եւ անէլի իրագործել, եթէ թատրոնը չվայելէր այդ աշխատանքները առատաճեռնօրէն նիւթա-բարոյական քաջալերանքով մեցուկ կանգնող բարերար ազգայիններու ներկայութեան եւ անշուշտ մեր համայնքը գնահատող արուեստասէր հասարակութեան:

Բարի երբ՝ դէպի ոսկեայ եւ ադամանդեայ տարեդարձներու- համայնքիս միակ մնալուն ներկայութիւն պահպանող ԹՄՄ- Միեր Մկրտչեանի Անուան Թատերախումբին, նորանոր երիտասարդներու շարքերով եւ նորանոր խաղացանկերով:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Ս. ՎԱՐԴԱՆ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

ՇՈՂԻԿ ԶԱԼԵԱՆ-ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

Ս. Վարդան Մայր տաճարի սրբավայրը կը շողշողար մտմերու լոյսով՝ հիմք հանդիսանալով հմայող երաժշտական ճամբորդութեան եւ համապատասխան մթնոլորտի ու անսահման երաժշտական փորձառութեան համար: Յաջողակ արուեստագէտները հմտօրէն կատարեցին Կոմիտասի, Շնորհալիի, Նարեկացիի եւ Եկմայեանի սուրբ երաժշտութիւնը՝ «Տէր Ողորմիս», «Առաւօտ լուսոյ», «Ամէն Հայր սուրբ» ստեղծագործութիւններով:

Գէորգ Մուրատի տեսողական արուեստագիտութիւնը հանդիսատեսին անէլի եւս տեղափոխեց դէպի Հայ քրիստոնէական արմատներու հին ու խորհրդաւոր աշխարհը:

Այս առեղծուածային ստեղծագործութիւններէ ետք, բեմը հընչեղութիւն ունեցաւ ազգային նշանաւոր գոմպոզիտորներու ստեղծագործութիւններով: Բարաջանեանի «Հորջանը» եւ «Նորքիւրը», Դուրխանեանի «Ծիծեռնակը», Չուքաջեանի «Փառանձմի Արիան», Յարութիւնեանի «Երպարումը» եւ Խաչատրեանի դիմամիկ «Սապրը պարը» եւ նրբագեղ «Վալսը» գրաւեց հանդիսատէսը:

Կ. Մեքանչեանի յատուկ դերուղը ցուցադրեց «Յոյգեր Հայկական» (Ի յիշատակ Ամերիկայի Հայ Եկեղեցւոյ թեմի) եւ «Օդ հայ քրիստոնէութեան 1700-ամեակին»: Երեկոն եզրափակուեցաւ Յովնանիսեանի «Երեւան-Երեբունի» եզրափակիչ շքեղ համագործակցութեամբ, բոլոր արդիստներն ու գործիքի երաժիշտներու մասնակցութեամբ:

Երախտագիտական մեր խօսքը կը յայտնենք ձայնային համոյթին՝ Անոյշ Պարքլէյին, Հասմիկ Ասատրեանին, Յասմիկ Մելիանչեանին, Սուլանժ Մերտինեանին եւ Անահիտ Զաքարեանին, իրենց անգուզական տաղանդին համար: Ինչպէս նաեւ գործիքային տաղանդաւոր երաժիշտներուն, Հայկ Արսենեանը (դաշնամուր), Անի Գալպանեանը (Թաւ ջութակ), Սամի Մերտինեանը (Ջութակ), Միեր Մնացականեանը (Տուտուկ եւ գլարիմէդ) եւ Արի Թերճանեանը (Երգեհոն եւ դաշնամուր), որոնց կատարումները խորութեամբ ամբողջացուցին համերգի երեկոն:

Սրտագոյն ողջոյնով շնորհաւորութիւններ Թեմական 125-րդ յանձնախումբին, հովանաւորութեամբ Մեսրոպ Եպիսկոպոս Պարսամեանի, առաջնորդին, ատենապետներուն: Պրայըն եւ Մարիա Ստեփանեաններ, Տէր Դաւիթ Քարամեան, Սուլանժ Մերտինեան եւ Սեդա Գանթարճեան, որոնց տեսլականը, ստեղծագործութիւնն ու նուիրումը աշխատանքը մեծապէս նպաստեցին այս նշանաւոր եզակի միջոցառման յաջողութեանը:

Նիւ Եորք

«ՔԵՍԱԳԻՒՄԻ ՄԷՋ ԻՆՔՆՈՒՐԵԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ ՄԵՐ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ԳԼԽԱԿԻՈՐ ԿԷՏՆ Է».

ՔԵՍԱԳԻՒՄԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ՀՈՎԻՒ ՀՈԳԵ. Տ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՎՐԴ. ՔԻՒՐԻՄԵԱՆԻՆ ՀԵՏ

Քեսապի հոգևոր հովիւ՝ Հոգեւորի Անդրանիկ վրդ. Քիւրիմեան պատասխանեց «Պայքար»ի հարցումներուն

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ՍԱԳՕ ԱՐԵԱՆ

Երեք տարուան ծառայութիւնէ ետք Քեսապի հոգևոր Հովիւ Հոգւ. Տ. Անդրանիկ վրդ. Քիւրիմեան պիտի անցնի նոր ծառայութեան:

Այս առթիւ ալ պատեհ համարեցինք ամփոփ գրոյց մ'ունենալ հայր սուրբին հետ:

Խօսեցանք Քեսապի այսօրուան ընդհանուր իրավիճակին, դժուարութիւններուն եւ մարտահրաւրներուն մասին:

- Հայր Սուրբ այսօր ի՞նչ է գիտի ընդհանուր իրավիճակը: Ինչպէ՞ս կրնաք սեղմ տողերու մէջ նկարագրել այն:

- Միջին Արեւելքի վիճակը ընդհանրապէս, ինչպէս գիտէք կայուն չէ: Նոյնն է պարագան նաեւ Քեսապին: Այս վիճակը բնականաբար բոլորիս վրայ կ'ազդէ: Հետեւաբար Քեսապն ալ անմասն չէ այդ վիճակէն, նկատի ունենալով, որ կ'ապրինք Սուրբիս անկիւնը գտնուող՝ Կիլիկիոյ վերջին հողաշերտին վրայ, ուր դժբախտաբար պաշարուած ենք թշնամի սահմաններով: Սակայն, հագար փառք Աստուծոյ, որ այսօր գիտացին իր օրակարգը՝ իր առօրեայ կեանքը, իր պարտեզի գործը կը շարունակէ եւ կը փորձէ առաւելագոյնս կատարել, հակառակ դժուարին պայմաններուն եւ զինք շրջապատող մարտահրաւրներուն եւ նեղութիւններուն:

- Հայր Սուրբ, նշեցիք դժուարութիւնները: Այսօր ի՞նչ են քեսապահութեան դիմագրաւած հիմնական մարտահրաւրները:

- 2014-ին, գիտէք տեղահանութիւն ապրեցաւ, որուն ազդեցութիւնը բնականաբար մնաց, բայց գիտացիի վճռակամութեամբ եւ յամառութեամբ այսօր քեսապահայութիւնը կը շարունակէ իր գոյատեւման պայքարը, հակառակ բոլոր տեսակի դժուարութիւններուն: Եթէ մանրամասնութեան մէջ պիտի մտնենք, կարծեմ այդքան ալ ճիշդ պիտի չըլլայ: Կրնանք ըսել որ կան տնտեսական, միջազգային դժուարութիւններ, որոնք աւելիով կը դժուարացնեն հայ գիտացիին կեանքը: Միայն թող ինքնաբերական դարձած է մեծ մտահոգութիւն, նկատի ունենալով երկրին պայմանները, վարձքերը: Ժողովուրդը մնայուն կերպով մտահոգ վիճակի մէջ է եւ կը մտածէ, թէ ինչպէս «գոյն պիտի հանէ» այս բոլորը: Հակառակ անոր, որ տակաւին կը շարունակենք մեր առօրեան, պէտք է ըսել, որ այստեղ, բոլոր միութիւնները, դպրոցը, եկեղեցին, իրենց առաւելագոյնը կը կատարեն ժողովուրդը կայուն, աշխոյժ պահելու, բնականաբար տեղի պայմաններով եւ որոշ սահմաններու մէջ:

- Մենք նկատեցինք, որ մեր սիրելի Քեսապը եւ առհասարակ՝ Սուրիան, պայմաններու բերումով, համահայկական օրակարգէն դուրս եկան, որովհետեւ, մինչ ամբողջ հայութիւնը սուրիահայութեան հոգսերով էր եւ ամէն տեղ հանգանակութիւններ տեղի կ'ունենային, վրայ եկաւ «Քորոնա»-ն, ապա՝ Լիբանանի տագնապը եւ անկէ վերջ՝ Արցախի պատերազմն ու տեղահանութիւնը: Չե՞ր կարծիքով, Սփիւքի մէջ այսօր պէ՞տք է յանդիման ճիգ մը ըլլայ Սուրիոյ քաղաքները դարձնել օրակարգի կեդրոն բերելու համար:

- Ինչպէս դուք ալ նշեցիք, տեղի ունեցող դէպքերը պատճառ դարձան, որ օրակարգերը փոխուին, սակայն պէտք է հպարտօրէն եւ ճակատաբաց ըսել հետեւեալը՝ սկսեալ Լիբանանէն՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութենէն, իր գահակալով՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա.ի հայրապետի գլխաւորութեամբ եւ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդին Գերշ. Տ. Մակար եպս. Սրբազան Ազգաբնակի ուղղորդութեամբ, ամէն ջանք կը թափուի ու ճիգ չի խնայուիր Սուրիան օրակարգի վրայ պահելու եւ ըստ կարելոյն ժողովուրդին հասնելու: Ի՞ գուր տեղ չէ, որ վեհափառ հայրապետը այս տարի Սփիւքի տարի հռչակէ: Հակառակ բոլոր մարտահրաւրներուն, այսօր մենք կը շարունակենք հայապահպանման եւ ինքնութեան պահպանութեան նկարագիրն ու դիրքորոշումը, որպէսզի սուրիահայութիւնը իր ինքնութիւնը պահպանէ եւ մնայուն կերպով օրակարգի առարկայ դառնայ:

- Ածանցեալ տագնապ մըն ալ եղաւ երկրաշարժը: Մենք այդ օրերուն լրատւութիւն կատարեցինք: Գիտե՞մ, որ Քեսապի Հայաստանեաց Առաքելական

եկեղեցին՝ Սուրբ Աստուածածինը վնասներու ենթարկուեցաւ երկրաշարժին հետեւանքով: Այսօր կ'ուզէիք այդ մասին լսել ձեզմէ: Ի՞նչ վիճակի մէջ է եկեղեցին:

- 2014-ի տեղահանութեան ընթացքին, դժբախտաբար այդ ռումբերու ցնցումներէն եկեղեցին վնասուած էր, ինչպէս նաեւ այդ զինեալները որ մտած էին եկեղեցի, բաւական չափով վնասած էին կառոյցը եւ եկեղեցոյ ամբողջ համալիրը: Երկրաշարժը յանդիման վնասներ արձանագրեց: Ուրախութեամբ այսօր կ'ուզեմ ըսել, որ եկեղեցին երկու շաբաթ ի վեր շինարարական աշխատանքի մէջ է: Ուրախութեամբ կ'ուզեմ ըսել, որ կիարահայ հայրենակից տիար Մեայուհ Արմենակեան վերջերս Քեսապ կը գտնուէր, կոկիկ գումար նուիրելով սկիզբ տուաւ վերաշինութեան աշխատանքներուն: Հոս նաեւ նշեմ, որ ԱՄՆ-էն որոշ հաւատարմացեալներ անձնական միջոցներով իրենք ալ գումարներ դրկած են մասնակից դառնալու համար այս սրբազան գործին: Պրն. Մեայուհը, իր նուիրատուութեամբ պատճառ դարձան ընթացք տալու եկեղեցոյ վերաշինութեան աշխատանքին: Այս առիթը օգտագործելով կ'ուզեմ ըսել, որ յոյսով ենք որ եկեղեցաշինութեան բարի տրամադրութիւնը կայծ մը ըլլայ բոլորին մէջ, որպէսզի անոնք ալ իրենց կարողութեան սահմանին մէջ իրենց լուծման բերեն այս կարեւոր աշխատանքին: Խօսքս ուղղելով Պրն. Մեայուհին պիտի ուզեմ բոլորիս անունով շնորհակալութիւն յայտնել, թող որ Աստուած օրհնէ իր ընտանիքը, իր քակը եւ առողջութիւն ու յաջողութիւն պարգեւէ անոր:

- Հայր Սուրբ, գիտե՞ք, որ գիտի եկեղեցին միշտ աւելի մօտիկ կ'ըլլայ համայնքի անդամներուն: Կ'ուզէի գիտնալ, թէ որպէս հոգևոր հովիւ որեւէ ծրագիրներ ունի՞ք, գիտի՞նք մէջ որոշակի աշխատանքներ առաջ տանելու, ըլլայ տնտեսական, ըլլայ մշակութային, յատկապէս այդտեղի կեանքը աշխոյժ պահելու համար: Կը լսենք, որ երիտասարդները կ'ուզեն մեկնիլ քանի որ գործի առիթները քիչ են:

- Նախ, այստեղէն կ'ուզեմ խօսքս ուղղել բոլոր միութիւններուն, որոնք կը գործեն Քեսապի մէջ: Բոլորն ալ իրենց առաւելագոյնը կը կատարեն ներկայ պայմաններու մէջ աշխոյժ պահելու համար թէ՛ երիտասարդութիւնը, թէ՛ ամբողջ գաղութը: Երբ Քեսապ ըսենք, պէտք է գիտնանք, որ ան իր մէջ կ'ընդգրկէ տասներեք մեծ գիւղեր, որոնք բաւական երկար տարածութիւններով իրարմէ կը բաժնուին: Իսկ մենք որպէս եկեղեցի եւ եւ որպէս այս գիւղին հոգևոր հովիւ, ըստ կարելոյն կը ջանանք մեր առօրեան աշխոյժ պահել: Օրինակ՝ մենք ունինք կիրակնօրեայի եօթանասուն աշակերտներ, որոնք ամէն Կիրակի կու գան եւ մաս կը կազմեն եկեղեցական արարողութեան, նաեւ կը հետեւին իրենց համար պատրաստուած ծրագիրներուն: Անցնող քանի մը տարիներուն ընթացքին, եկեղեցոյ թաղականութեան հետ փորձեցինք երիտասարդական հաւաքներ կատարել: Յաջողեցանք եւ մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ: Իսկ մշակութային գետնի վրայ, «Կիլիկիա» երգչախումբը, որ բաւական երկար տարիներէ դարձած էր, այդ երգչախումբը վերակենդանացուցինք եւ անցեալ տարի 2022-ին երկու համերգներով հանդէս եկանք: Այս է իրավիճակը, ըստ կարելոյն ամէն բան կը կատարենք: Յոյսով ենք, որ պայմանները շատ աւելի կը բարելաւուին եւ ամէն բան աւելի դիրքին եւ հեզասահ կ'ընթանայ, որպէսզի ժողովուրդը հեռու չմնայ իր մշակոյթէն, իր ինքնութենէն եւ իր առօրեայ պարտականութիւններէն:

- Լաւատե՞ս էք Քեսապի ապագայով:
- Լաւատես, թէ յոռետես ըլլալը չէ, այլ աղօթելն է կարեւորը, որպէսզի ամէն բան աւելի լաւ ըլլայ: Բնականաբար, բոլորս ալ շատ լաւ գիտենք, թէ ինչ պայմաններէ կ'անցնի ժողովուրդը, ոչ միայն Քեսապի մէջ, այլեւ ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ: Որպէս Բրիտանացիներ, բոլորիս պարտաւորութիւնն ու պարտականութիւնն է աղօթել, որ ամէն ինչ աւելի հեզասահ ընթանայ եւ լաւ ըլլայ եւ բոլորս ալ բարօր կեանք մը ապրինք: Յոյսով ենք: Յակոբոս Առաքեալ իզոր տեղ չ'ըսեր. «Յոյսը ամօթով չի ձգեր»:

Հօրս Իմաստուն Խօսքերէն

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ»-ին

ԳԵՈՐԳ ԹԵՕԾԿԵՐԵԱՆ

Նախ կ'ուզեմ ներկայացնել իմ կենսագրականը: Հայրս ուսանած մարդ չէր եղած՝ պարագաներու բերումով: Ան նոյնիսկ նախակրթարան չէր ասարտած: Բայց ինքնագարգացումով, սորված էր գրել-կարդալ եւ քայլ պահել, քաղաքական այն անցողիկներով:

Ան ծնած էր Այնթապ: 1915-ին, ընտանիքին հետ կը տարագրուի դէպի Սուրիա եւ կը հասնի Տէրա քաղաքը, ուր հայրը կը մահանայ թոքատապէ: Որբացած՝ հորաքոյրս կ'ամուսնանայ Նազարէթէն արաբ քրիստոնէայ զինուորի մը հետ եւ կ'երթայ Նազարէթ: Մեծ մայրս, հորեղբայրս եւ հայրս կը վերադառնան Այնթապ:

1920-ին, հօրս ընտանիքը անգամ մը եւս կը տարագրուի: Մեծ մայրս կ'երթայ Նազարէթ՝ միանալու իր աղջկան ընտանիքին: Որբացած հօրս եւ հորեղբօրս կը վիճակուի նախ Անթիլիասի եւ ապա Թոշնոց Բոյնի որբանոցներուն մէջ ապաստանիլ:

Երբ 1924-ին՝ Մեծ մայրս կը հաստատուի Երուսաղէմի Հայոց Վանքը, հայրս եւ հորեղբայրս կ'երթան հոն՝ միանալու իրենց մօր: Անուս եւ հիւանդութեամբ մը կաղացած հորեղբայրս կը զբաղի կօշիկ ներկելով, իսկ հայրս ալ կ'ընդունուի YMCA՝ որպէս պաշտօնէայ: Այսպիսով՝ անոնք կրնան հոգալ իրենց ընտանիքին ապրուստը:

1941-ին, հայրս կ'երթայ Հալէպ եւ կ'ամուսնանայ մօրս հետ ու անոնք կը վերադառնան Երուսաղէմ ու կը կազմեն ընտանեկան բոյն մը, բախտատորուելով երկու զաւակներով: Վրայ կը հասնի արաբ-իսրայէլեան պատերազմը, 1948 թուականին:

Այս շրջանին՝ Հայոց Վանքը կը դառնայ կոռուպցիոն, գտնուելով արաբներու եւ հրեաներու թնփանթային հարուածներու կեղծոյն: Բաւական հայեր գոհ կ'երթան այդ թնփանթային հարուածներուն, երբ ռուսները շեղելով իրենց թիրախէն, կը տեղան Հայոց Վանքի բակերուն եւ տուններուն վրայ:

Հայրս վախճուելով մեր ապահովութեան վրայ՝ կ'որոշէ ընտանիքը տանիլ Հալէպ, մինչեւ որ կացութիւնը հանդարտի: Դժբախտաբար թէ բարեբախտաբար՝ կը մնանք Հալէպ եւ կը դառնանք պաղեստինցի գաղթական...

Սա հայուն ճակատագիրն էր, յետ ցեղասպանութեան դառն ժամանակներուն:

Երբ արարտեցի Կրթասիրաց նախակրթարանը, հայրս փափաքեցաւ որ ուսումն շարունակեն՝ բան մը որ իրեն զբաղում էր: Ընդունուեցայ Հալէպի ամերիկեան Գոլէժը եւ եօթը տարի ուսանելով՝ տիրացայ պետական պաշտօնի վկայականին:

Վերադառնալով հօրս կեանքի պատմութեան՝ ան թէն ուսանած չէր, սակայն կեանքի փորձառութիւնները զինք լիցքաւորած էին իմաստուն խօսքերով, գորս կը փոխանցէր իր զաւակներուն՝ որպէս խրատականներ: Անոնցմէ մի քանին՝ տակաւին թարմ են յիշողութեանս մէջ: Հիմա խօսիմք օրինակներով:

1. Հայրս կ'ըսէր, ուրիշէն եկած դրամը ծախսելը շատ դժուար է: Պէտք է քու շահածէդ ծախսես, որ դրամին յարգը գիտնաս:

2. Զուակդ շուկայ դրկէ առուտորի, բայց ետեւէն դուն գնա: Ասոր իմաստը խոր է, նախ զաւակը առուտորի կը վարժեցնէ եւ ապա կը հետեւի անոր՝ որ սխալ չգործէ, կամ չխափուի:

3. Չմեռուան առաւօտները կամ իրիկունները յաճախ թէյին հետ պանիր հաց կ'ուտէինք: Հայրս երբ տեսներ թէ պանիրը առատօրէն կը գործածէինք, մեզի փոքրերուս կ'ըսէր՝ դուք հաց ու պանիր կ'ուտէք, թէ պանիր ու հաց: Խնայողութեան դաս մըն էր սա, մեզի համար:

4. Հայրս եկեղեցի երթալ շատ չէր սիրեր՝ ի բացառեալ երբ մկրտութիւն, պսակադրութիւն եւ կամ յուղարկաւորութիւն տեղի ունենար: Օր մը իրեն հարցուցի թէ ինչո՞ւ եկեղեցի չէր երթար, պատասխանեց որ Աստուծոյ տունը շատ ոտնակոխելը լաւ բան մը չէ: "Սրբացուցիչ դէպք յանցանաց:"

5. Հայրս կը ծխէր, որուն որպէս հետեւանք՝ շատ կը հազար: Օր մը իրեն հարցուցի թէ ինչո՞ւ կը ծխէր, քանի այսքան կը հազար: Պատասխանեց որ "Ես 20 տարեկանիս սկսայ ծխել, վաղը դուն շատ աւելի կ'անուխտես պիտի սկսիս ծխել:"

Սա կարծես մարտահրաւիր մըն էր ինձի եւ ես որոշեցի երբեք չծխել ու այդպէս ալ պահեցի իմ որոշումս: Հայրս 40 տարի ծխեց եւ յետոյ հրաժարեցաւ ծխելէ ու ապրեցաւ 94 տարի: Աստուած հոգին լուսաւորէ...

Փաստիմաս

ԳՐԱԽՈՒԱԾ ՕՐ

ԹԷԲԷԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՏԵՂԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՅ՝ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Չորեքուրթի, 15 Փետրուար 2023

ՏՂԵՐՔ ԶԱՆ

Տօնական այս օրերուն
Ծնկաչոք գեղօն Ձեր խնկարոյր շիրիմներուն

Մայրամուտին գացիք, տղերք՝
Որ վարդագոյն արշալոյսներ մեզ պարգեւէք...

Ձեր կեանքերը հրկիզուեցան՝
Որ ճամբան մեր լուսաւորեն...

Ծիծեռնարկերը չուցին
Որ ձեր մինջը չխանգարեն...:
Բայց ձեր մինջը արթնութեան կանչ
Շեփոյր է կուռ
հոգիներուն մեր որոնող:

Բանակ դարձաք անանձնական,
Պահապաններ սուրբ ժառանգին մեր պատմութեան,
Որ մենք դառնանք ձեր երազած ճանապարհի
Յաջորդ «ՄԵՆ-Բ»ը վեհ, անխորտակ մեծ խորհուրդին:

Միտնուեցաք արեամբն Հողով
Հոգեհատոր հրաշք տղերք...

Գիտցէ՛ք...
Գիտէ՛ք՝
Որ գրահուած, մենք միասին,
Պիտի հատենք արահետը մութ պատմութեան
Զայն վերածենք արեւային ճանապարհի՝
յոյժ ՄԵՆԻԹԵԱՆ սուրբ խորհուրդի:

Մրկածուի ձեր ՄԵՆԻԹԵԱՆ երազանքին որպէս փարոս,
Մոլորածին դարձի բերենք
որ մկրտուին Ձեր սրբազան ոգու շունչով:

Գարնափթիք ձեր օրերը
Դեռ չծաղկած գացիք, տղերք:
Բայց տղերք, ջան,
Ձեր մինջը, ո՛չ, մունջ չէ՛ բնաւ,
Այլ շեփոյրող վառ արշալոյս
Լուսապայծառ մեր գոյութեան...

Եւ գիտէ՛ք,
Այո՛. գիտէ՛ք՝
Արշալոյսներ պիտի ծագին
Ու պիտ' երթանք մենք միասին
Մեծ երազի՝
Յաւերժական Մեծ ՅԱՆԵՐԺԵԱՆ...

ՀՐԱՆՂ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

4, Յունուար, 2024 Թուական, Ժամը 11 կ.ս.

Հայկական տոմարի՝ Քաղոց, յամի 4516 Թուական, Ժամը Փայլածում:

ԱՐՅԱԽԻ ՀԱՐՅԸ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

(Ծարունակուած Յրդ Էջէն)

«Ես այն ժամանակ մտածում էի, որ Հայաստանը պէտք է նեցուկ կանգնի Հարաբաղին, բայց ոչ ուղղակի, ոչ հրապարակաւ, այլ տարբեր միջոցառումներով: Օրինակ ունէի Հիւսիսային Իռլանտայի վիճակը: Մեր շարժումն սկսուեց, եւ ես էլ ոգեւորուեցի, որովհետեւ այդպիսի հարցերի մէջ, մարդ կարող է կարծիք ունենալ, բայց վստահ լինել չի կարող: Բայց այն ստեղծուեց այդ դարի պահանջի հիման վրայ, եւ հայ ժողովրդի ազգային զգացմունքները սքանչելի կերպով դրսեւորուեցին: Հիմա, եթէ սկսել ենք, պիտի յաջողութեամբ շարունակենք: Եւ պէտք չէ յուսահատիլ այն դժուարութիւններից, որոնք մեր առջեւ կան ու պիտի լինեն»:

«Շատ էլ պէտք չէ աճապարել: Մենք երեք հազար տարուայ ժողովուրդ ենք, հետեւաբար, կարող ենք պայքարը շարունակել, ասենք եւս տաս տարի: Լուծումը մեր արդար դատը հետապնդելու ձեւերի մէջ պէտք է որոնել՝ նայած ստեղծող կացութիւնների: Անցեալ դարում ոյժեղ պայքար էր գնում ֆրանսիացիների եւ գերմանացիների միջեւ՝ Այլլզաս Լորէնի Էլզաս Լոթարինգեանի հարցով: Գերմանացիները գրաւել էին այդ շրջանը, եւ ֆրանսացի ժողովուրդը մեզ նման զայրոյթի, յուսահատութեան մէջ էր, երբ յայտնի մի ֆրանսիացի գործիչ հետեւեալ պատգամը տուեց՝ «Միշտ մտածեցէ՛ք այդ մասին, բայց երբեք մի խօսէք»: Եւ ֆրանսացի ժողովուրդը իրապէս լռեց: Լռեց յիսուն տարի ու ապա 1918-ին նորից ետ վերցրեց իր հողերը: Պատմութիւնը երբեմն ճշմարիտ դասեր է տալիս: Ես ոչ թէ կարծիք եմ յայտնում որպէս կաթողիկոս, այլ ուզում եմ պատմութեան հիմքի վրայ մի հաստատում կատարել»:

Եւ իրօք ուսանելի են պատմութեան դասերը: Որքան ճիշդ քաղաքական դիրքորոշում կայ հետեւեալ խօսքերուն մէջ, — «Միշտ մտածեցէ՛ք այդ մասին, բայց երբեք մի խօսիք», որպէսզի կարենանք հասնիլ մեր նպատակին: Այսօր հասած ենք պատմութեան բախտորոշ մէկ հանգրուանին, որ մեզմէ կը պահանջէ՝ զգոյշ եւ աշխուրջ քայլեր որդեգրել: Մեր կարողութիւնները ծառայեցնել մեր երկրի պետական եւ ազգային շահերուն հզօրացնելու Հայաստանը: Գիտակցիլ՝ որ Հայոց Հայրենիքին փրկութիւնը համայն հայ ժողովուրդի հարցն է: Ժամանակն է կանգնելու Հայոց պետութեան կողքին, որպէսզի մեր պահանջները ընկալուին պետական մակարդակով: Հայրենիքի կայունութիւնն ու պետական շահերը դասելով ամէն բանէ վեր: Ժամանակն է շարժելու առողջ հայրենասիրութեամբ ու ազգային բարձր գիտակցութեամբ: Որպէսզի կարենանք պաշտպանել մեր Հայրենիքը, կերտելու համայն հայութեան պայծառ զալիքը...:

Հալէպ

ՄԱՐԶՊԵՏ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

«ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒ ԿԱԽԱՐԴԱՆՔԸ, ԹԵՒԱԲԵԿ ՀՐԱՇՏԱԿՆԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ»

ՀԱՏՈՐ Գ.

Բարական ատենն իվեր ձեռքիս մէջն է Մարգպետին այս հատորը: Կ'ուզեմ տպատրուքիսնէրս փոխանցել եւ ոչ թէ անկարելի թուացող վերլուծում մը կատարել սոյն հրաշալի գործին: Հիմա որ իր երկու հատորները կարդացած եմ կրնամ ըսել որ ան կը պատկանի մեր ազգի այն ընտրեալներու շարքին որոնք իրենց պատրաստութեամբ, մտային եւ հոգեկան բարձր արժանիքներով եւ մանաւանդ մանրութներէ վեր գտնուող եւ անձայրածիր ու վեհ ճախրանքներու սովոր իր մտածելակերպով կրնար գրաւել մեր պետականութեան ամենապատասխանատու պաշտօններէն մին: Մէկ տարբերութեամբ որ ան միայն ճշմարտութիւնը պիտի ջատագովէր ու պիտի չի հանդուրժեր որ սուտն ու կեղծիքը, փառասիրութիւններն ու արծաթսիրութիւնը ըլլային հոն տիրող գործելաճոճը: Ան մեծ գործ պիտի կատարէր Հայրենիքին համար եթէ նման պաշտօններ վարելու համար արտօնութիւն տրուէր Սփիւռքահայուն:

Անմիջապէս ըսեմ որ գրութիւններուն մէջ երեւցող կեանքէն առնուած պատմութիւնները հաճոյքով կը կարդացուին եւ թեթեւութիւն կը բերեն այն միւս յօդուածներուն, որոնք այնքան լուրջ են շատ յաճախ ցատու: Ուրիշ յատկանիշ մըն է նաեւ գիտական մտքի ներկայութիւնն ու զգացական եւ բուխ զգացումներու արտայայտութիւնները: Կը զգաս որ խորապէս մարդկային զգացումներով ապրող եւ շնչող հեղինակը պատրաստ է զոհաբերել ամէն ինչ հասնելու իր ժողովուրդի մտաւոր ու հոգեւոր կարիքներու բարարման: Իր կենսագրութիւնը կը վկայէ այն գերագոյն զոհողութիւններուն մասին որուն յանձնառու եղած է Մարգպետ Մարկոսեան: Յատկապէս մեր ժողովուրդի ցեղասպանութեան եւ բռնի գաղթականութեան ահաւոր փորձառութեան դիմաց կը ճնշուի իր հոգին: Գիտեմ որ կան ուրիշ ղեկավարներ որոնք մեծ ցատով կ'արտայայտուին մեր ողբերգութեան մասին, սակայն Մարգպետի ցարդ ուրիշ է անելի խոր ու անսահմանելի: Գիրքին մէջ մեծ է թիւը այդ թեմաներով եւ խոր ցատումով գրուած յօդուածներուն: Ան չ'ընդունիր պարզ ճանաչումը ցեղասպանութեան Թուրք մտաւորականներու եւ Թուրք պետութեան կողմէ, այլ հատուցումը պարտադիր կը նկատէ բռնագրաւուած կալուածներու, ինչքի եւ ունեցումաժքի: Այն ատեն ձեռով մը հայուն զայրոյթը թեթեւցած կ'ըլլայ եւ հաշտութիւնը որոշ չափով կարելի: Սերժ Մարգպետեանի օրերուն զուգադիպող "Բրողորդներու" ստորագրութիւնն ու պատմաբաններու յանձնաժողովի մը կազմութիւնը սերտելու համար թէ արդեօք ցեղասպանութիւն տեղի ունեցած է թէ ոչ, զինք կը մղեն ինչպիսի փաստագրումներու դիմել չընելու անոնց ներկայացուցած թէգերը:

ԱԶՍՏՈՒՀԻ ԳԱԼԱՅՈՒՆ

Հայերէն լեզուի բացարձակ գերակայութիւնը հայապահպանման խիստ կարեւոր գործին մէջ Մարկոսեան կը նկատէ անառարկելի: Ան խոր համոզում ունի որ կարելի չէ հայ մնալ լեզուն կորսնցնելով: Հայ վարժարաններու հայեցի կրթութեան հիմնաքարը կը նկատէ հայերէն լեզուի իմացութեամբ ան նոյնիսկ կ'առաջարկէ սփիւռքահայերուն արեւելահայերէնը որդեգրել որպէս պետականութիւն ունեցող ժողովուրդի գլխաւոր լեզու: Հայաստան պիտի պահէ արեւելահայերէնը սակայն ոչ Արեւելահայկան այլ Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ: Կը հաւատայ որ մանկապարտէզէն սկսելով թէ Հայաստան եւ թէ սփիւռք կրնան յաջողիլ առաջինը սորվեցնելով Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը իսկ սփիւռքի մէջ արեւելահայերէնը: Ան կը հաւատայ հայագիտական կարեւոր նիւթերը, ինչպէս լեզուն, պատմութիւնն ու գրականութիւնը վստահիլ կարող եւ ազգանուէր ուսուցիչներու դասաւանդման, որոնք հետզհետէ կը նօսարման մեր իրականութեան մէջ: Ինք կը հաւատայ որ այս ուսուցիչները փոխարինողները կրնան ըլլալ հայաստանցի ուսուցիչները:

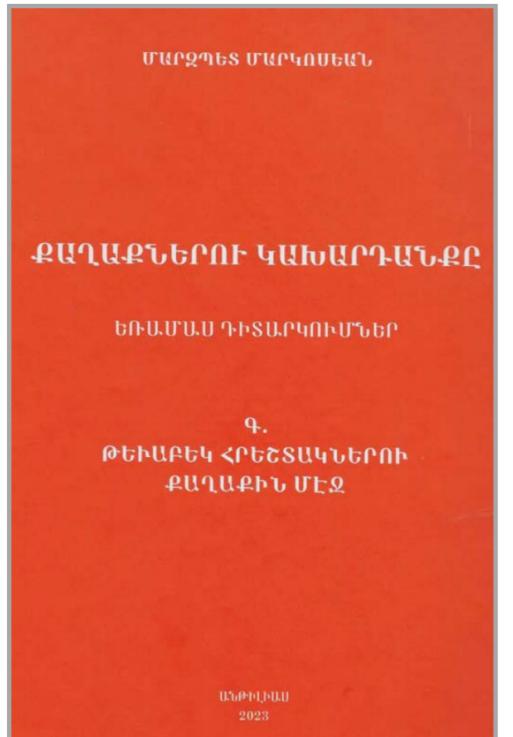
Յաճախ կը մոռնայ ընթերցողը որ Մարգպետ Մարկոսեան կենսաբանութեան դոկտոր է եւ գիտաշխատող երբ ան Չարենցի, Վահան Թէքեանի, Պարոյր Սեւակի, Չարեհ Մելքոնեանի ու Ստեփան Ալաճաճեանի մասին կը գրէ: Գրականագիտական խոր հմտութեամբ կը վերլուծէ անոնց գրականութիւնը եւ կը տեղադրէ զանոնք իրենց ուրոյն գրական դասակարգման մէջ: Իր գործածած հայերէնը օժտուած է յատուկ շքեղութեամբ, հարուստ բառամթերքով, փայլուն լեզուամտածողութեամբ եւ գրագէտի վարպետութեամբ:

Սուրբ Աստուածածին եկեղեցին եւ այնտեղ սորված շարականները որպէս դարբան դասի անդամ պատանի, իր հետ ապրած են բովանդակ կեանքի մը ընթացքին: Անոնց փոխանցած ազգային ոգին որ կը հասնի հայ մարդուն դարերու ընդմէջէն զինք դարձուցած են խորունկ հաւատացեալ եւ կաշած հայ ոգեղինութեան ամրակոտ ամրոցին: Առանց շարականներուն տուած հզօր ուժին ինք պիտի չկազմաւորուէր որպէս հոգեւոր ներաշխարհով ամրացած հայ մարդ:

Բազմակողմանի հմտութիւնները որ Մարգպետ ձեռք ձգած է կը ներկայացնեն այն զարգացած մտաւորականը որ ինք է: Այդ առաւելութիւնը կը հարստացնէ իր արտադրած գրչի վաստակը: Քրիստոֆըր Տը Պլէյկի "Ըմբոստ Երկիր" հատորին իր ծանօթութիւնը պատճառ կ'ըլլայ որ ան առաջարկէ ցեղասպանութիւնը ուրացող Թուրք պետական ղեկավարներուն այցելել Անատոլիոյ Վարդիկ գիւղը եւ "Սեւալա Աշըք" շրջանը ուր կրնան տեսնել թուրք դահիճներու կողմէ խողխողուած հայերու ոսկորներն ու անոնցմէ կազմուած մոխրագոյն փոշին: Ան ծանօթ է ցեղասպանութեան հետ առնչուած բոլոր միջազգային արձագանգներուն ու իր յօդուածներուն մէջ կ'ընէ մէջբերումներ տեղեակ պահելով հայ ընթերցողը անոնց դրական կամ ժխտական անդրադարձներուն:

500 էջերէ կազմուած այս հատորը կարելի չէ ընթերցել միակտոր: Հարկաւոր է խմբել էջերը նոյնանման նիւթերու շուրջ եւ ուսումնասիրել զանոնք մանրամասնօրէն: Տեսնել թէ ինչ են իր բերած նորութիւնները տարբեր նիւթերու ներկայացման մէջ: Քանի որ շատ իւրայատուկ են Մարգպետի նորարարական մօտեցումները եւ հարկաւոր է սերտել զանոնք ուշի ուշով: Կարելի է երբեմն չբաժնել իր տեսակէտները բայց կարելի չէ չարգել զանոնք: Դիւրին ընթերցանութիւն չի պարգեւեր Մարգպետ, ընթերցողը պարտի լրջութեամբ հետեւիլ անոր մտքի առկայծումներուն եւ որոշ ընդմիջումէ վերջ կրկին ձեռք առնել հատորը եւ խորանալ անոր մէջ: Բարի ընթերցում բոլորիս:

Պէյրոս, 19 Դեկտեմբեր 2023

ԹԵՒԱԲԵԱՆ ՄԵՄԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԵՇԱԳՈՅ ԼՈՍ ԱՆՃԵԼՍԻ ՄԱՍՆԱՃԻՂ
Tekeyan Cultural Association Metro Los Angeles Chapter

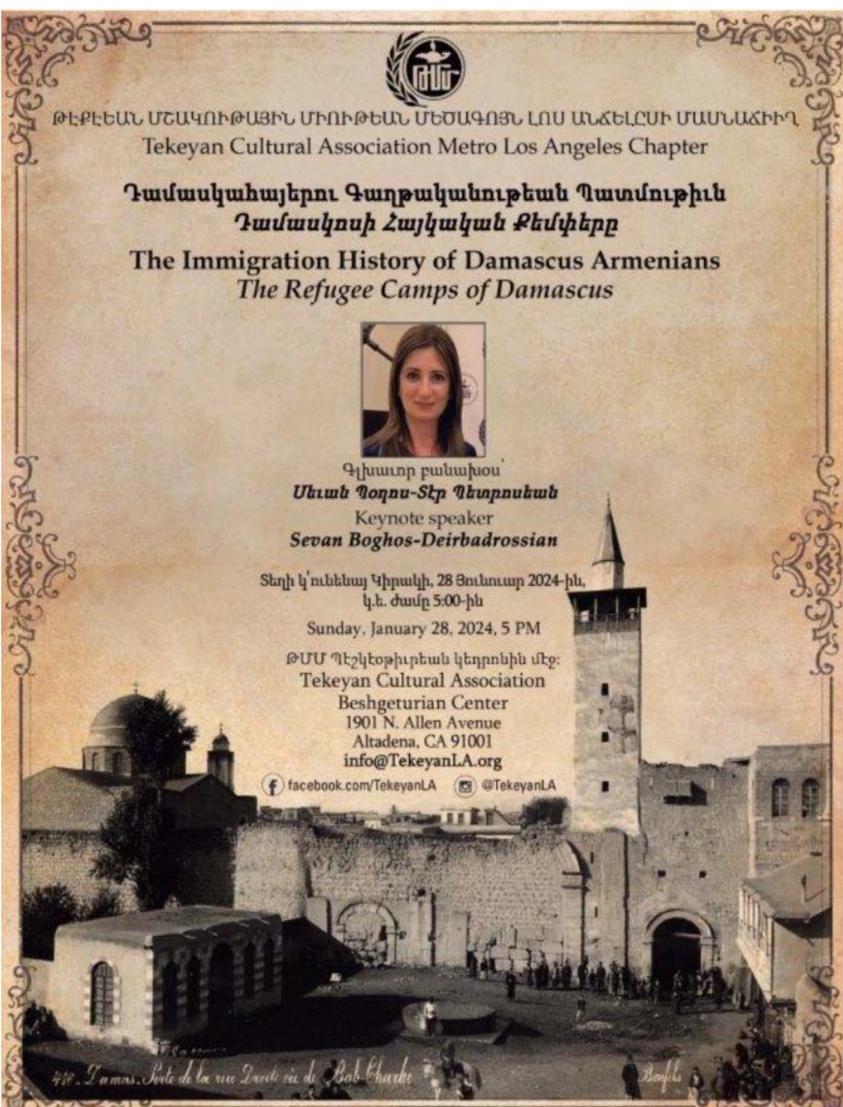
**Դամասկահայերու Գաղթականութեան Պատմութիւն
Դամասկոսի Հայկական Քեմփերը**
**The Immigration History of Damascus Armenians
The Refugee Camps of Damascus**

Գլխաւոր բանախօս
Սեւան Գոգոս-Տէր Դէրբաճրեան
Keynote speaker
Sevan Boghos-Deirbadrossian

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, 28 Յունուար 2024-ին,
կ.ե. ժամը 5:00-ին
Sunday, January 28, 2024, 5 PM

ԹՄՄ Պէշկէտիւրեան կեդրոնին մէջ:
Tekeyan Cultural Association
Beshgeturian Center
1901 N. Allen Avenue
Altadena, CA 91001
info@TekeyanLA.org

facebook.com/TekeyanLA @TekeyanLA

ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱԾՆԻ ԿՐՕՆԱՍԵՐ ՏԻԿՆԱՆՅ ՀԱՄԱԽԱՄԲՈՒՄԻ ՆՈՒԵՐՆԵՐԸ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԱԾ ԱՐՁԱԽՅՈՒՆԵՐՈՒՆ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին օրհնութեամբ, Շիրակի թեմի առաջնորդ Սրբազան Հայր Միքայել Աջապահեանի տնօրինութեամբ, Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Շիրակի թեմի ընկերային ծառայութեան եւ կրթական կեդրոնի աջակցութեամբ, Լիբանանի Սուրբ Էջմիածնի Կրօնասէր Տիկնանց Համախմբումի աստեճանայետուհի Անահիտ Տանձիկեան Լիբանանէն բերաւ նուէրներ, հագ ու կապ եւ Կիւմրիի մէջ դասատուրեց պարէնային սնունդներ, որոնք բաժնուեցան Շիրակի մարզի մէջ ապրող՝ բռնի տեղահանուած արցախցի մեր քոյրերուն եւ եղբայրներուն:

Երկուշաբթի, 8 Յունուար 2024-ին, արժանապատի Տէր Գարեգին Սարգիսեանի՝ հոգեւոր հովիւ Ամասիա գիւղի, եւ Հռիփսիմէ Պալեանի հետ այցելեցին, որախաջուցինք եւ գոհացուցինք բռնի տեղահանուած բազմանդամ տասնվեց ընտանիքներ:

Երեքշաբթի, 9 Յունուար 2024-ին, արժանապատի Տէր Մակար քահանայ Գալանդարեանի՝ հոգեւոր հովիւ Շիրակի թեմի, եւ Հռիփսիմէ Պալեանի հետ այցելեցինք Շիրակի մարզի հետեւեալ գիւղերը՝ Հայկաւան, Երազաւորս, Գետք, Ղարիպանեան, Ախուրիկ որոնք սահմանամերձ են Թուրքիոյ հետ, եւ որախաջուցինք եւ գոհացուցինք բռնի տեղահանուած բազմանդամ տասներկու ընտանիքներ:

Չրուցեցինք ընտանիքներու անդամներու հետ: Չանագան ընտանիքներու մէջ կ'ապրին տատիկներ, որոնց ցան ու վիշտը շատ ահռելի էր, ամուսինի, զաւակի եւ թոռան կորուստէն վերջ:

Չմոռնանք այս դժնդակ օրերուն՝ Արցախէն բռնի տեղահանուած ընտանիքները եւ մեր

առօրեայ հացէն ու ապրուստէն բաժին մը հանենք, օգտակար դառնալով իրենց:

Սուրբ Էջմիածնի Կրօնասէր Տիկնանց Համախմբումը յառաջիկային պիտի շարունակէ իր աջակցութիւնը՝ Հայաստանի տարբեր մարզերու մէջ ապրող արցախցիներուն: Մենք կը ձգտինք կատարելու այն, ինչ որ բարին է ու օգտակար է մեր սիրելի հայրենակիցներուն:

ԱՆԱՀՅՏ ՊՈՒՆՏՈՒՔԵԱՆ ՏԱՆՉԻԿԵԱՆ

ԱՐՑԱԽԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐՈՒ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակուած 5րդ Էջէն)

ականաւոր դէմքեր՝ Վազգէն Սարգսեանը, Կարէն Տեմիրճեանը, Լէոնարտ Պետրոսեանը, Եոսի Բախշեանը...: Ազգային յուղարկաւորութեան ընթացքին արդէն իսկ ժողովուրդը բարձրաձայն անբաստանեց նախագահ Ռոպերթ Քոչարեանը սպանող կազմակերպելու մէջ՝ Ազգային Անվտանգութեան եւ պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեանի հետ...:

Այս բոլորին մէջ կարելի է յիշել Արցախի այժմ ձեռքբերուած նախագահ Բակո Սահակեանը: Աննման դիւանագէտ, մեծագոյն հայրենասէր, Արտաքին գործոց նախարար եւ նախագահի խորհրդական Դաւիթ Պապայեանը, որուն հետ ամէնօրեայ գորոյցներ կ'ունենայինք կարեւորագոյն հարցերու շուրջ: Անհասկնալի պատճառներով, ինքզինք կամովին յանձնեց Արտալէյճանի անվտանգութեան Շուշիի մէջ...: Մասնատրապէս, կարելի է յիշել երկու նահատակ հերոսներու հայր, Արցախի Մամուլի կեդրոնի նախկին տնօրէն Միքայել Հաճեանը, որ նախապէս Պաքոյի ռատիոյի հայկական բաժնի պատասխանատուն էր եւ այսօր թէն վտարանդի, սակայն կը շարունակենք գրուցել իրարու հետ:

Հարկ է վերյիշել Արցախի երկարամեայ մշտական ներկայացուցիչը Լիբանանի մէջ Մարտարուեստի մեծ վարպետ, Հայ սեւ գօտիներու միութեան հիմնադիր Կարօ Քէլայպեանը: Իր կեանքը կապեց Շուշիի, Ստեփանակերտի, մինչեւ Դարտար հեռաւոր գիւղին հետ, միասնաբար տարիներով ծառայեցինք Արցախի երիտասարդութեան եւ մատաղ սերունդին մարտարուեստի եւ հայրենասիրութեան շարժումը յառաջ տանելու մէջ:

Վստահ ենք, որ հայ ժողովուրդը ինչպէս միշտ, իր մէջ ոյժ եւ կորով պիտի գտնէ ազատագրելու դարձեալ Արցախը, ինչպէս Դաւիթ Բեկի, Իսրայել Օրիի, Յովսէփ Էմինի եւ այլ պատմական նուիրեալներու օրինակով:

Պէյրուք

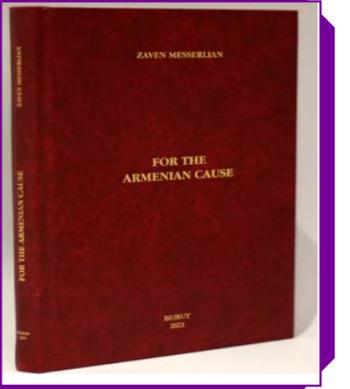

ԱՏԱՑԱԼԵՐ

Պատմաբան, վաստակաւոր մանկավարժ
Դոկտ. Չաւեն Սարրլեանի

«FOR THE ARMENIAN CAUSE» Գիրքը

Պէյրուք - 2023

ԹԵՔԵՆԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՆ

ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԲՐՈՒՄԾ

Փաստաբան Կրեմէն Մանանճալի
Երկարամեայ ծառայութեան մատուցած
վարչական-վարչակազմային օգնութիւն:

Բանախօս՝ Տոքթ. Միսնոն Միսնոնեան

Գեղարուեստական յայտագիր մասնակցութեամբ՝

Աննէլա Ամիրեանի - ջութակ
Լիոն Թովմասեան - դաշնակ

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 4, 2024 երեկոյեան ժամը 6-ին,
ԹՄՄԻ ՊԵՂՅԵՐՈՒՄԵԱՆ ԿԵՂՐՈՆԻՆ ԱՐԱՅԻՆ ՄԷՋ:
1901 N Allen Avenue, Altadena

Հիւրասիրութիւն

Հրատել

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ԿՆԵՆՏԵՅՆ ՄԱՆԱՆՃՐԸ

ՅՈՒՅԱՀԱՆԳԷՄ

Մասնակցութեամբ՝
Լիբանանահայ հանրամատօք գեղանկարիչ

ՀՐԱՅՐԻ

Հրայր Տիարպէրեան

Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Փետրուար 4, 2024-ին կէտօրէ ետք
ժամը 4:00-ին, ԹՄՄԻ ՊԵՂՅԵՐՈՒՄԵԱՆ ԿԵՂՐՈՆԻՆ ԱՐԱՅԻՆ ՄԷՋ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Գնահատելով «Պայքար»ը լոյս ընծայելու ճիգը, Ամերիկայի Արեւելեան ափին ունենալու հայաստան մասնու, հասնելու համար Ամերիկայի թէ այլ գաղութներու հայ ընթերցող հասարակութեան, Նիւ Գրքիէն ծանօթ ազգային Տէր եւ Տիկն Դաւիթ Նաճարեաններ 250 տղար կը նուիրեն «Պայքար» շաբաթաթերթին:

ԱՅՅԵԼԵՑԻՔ

www.baikarweekly.com

2023-Ի ՀԱՅՈՑ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՍԵՆԱՑՎԱԿԼԻ ԴԵՊՐԸ

Յատուկ «ՊԱՅՔԱՐ» ին

ՏՈՔԹ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՏԱՍ

2023 թուակիր տարին Հայոց ժամանակակից պատմության մեջ ձգեց սեւ էջ մը:

120 հազար Արցախի Հայեր, շուրջ ինը ամիս շրջափակման ենթարկուել էաք, ատրայեճանական հակահայ ու ոչ արդար կառավարության կարճատև զինուորական գործողությունով մը, իրենց պապենական հողերէն բռնի տեղահանուելու ստիպողականութեան ենթարկուեցան եւ անլի քան հարիւր հազար Արցախի հայեր տեղափոխուեցան Հայաստան, ուր ասպատան գտնելով փրկուեցան իսկական ոչնչացումէ:

Անոնք կը ջանան լուծել բնակարանի, ուտելիքի ու այլ տարրական կարիքներու հարցերը, որուն համար Սփիւռքի հայութեան օժանդակութեան կը վստահին: Այս կապակցութեամբ աշխարհի զանազան հայահոծ գաղութներու մէջ կազմակերպուած են նուիրատուութեան հանգանակություններ:

Հետեւաբար, երբ Ամանորի եւ Սբ. Ծննդեան զոյգ տօներու առիթով իրարու նուերներ կը փոխանակենք, եկէք մեր համեստ նուերներով յիշենք նաեւ բռնի տեղահանուած կարիքաւոր մեր արցախցի հայ եղբայրներն ու քոյրերը:

Մեր Արուեստագետները - 355

ԱՐԱ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ

Նկարիչ, արուեստաբան Արա Հայթայան, որդին՝ արուեստաբան Պօղոս Հայթայանի ծնած է Երևան, Դեկտեմբեր 16, 1965-ին: 1992 թուականին աստիճանով է Երևանի Գեղարուեստի պետական ակադեմիան: 1992 թուականէն անդամ է Հայաստանի նկարիչներու միութեան:

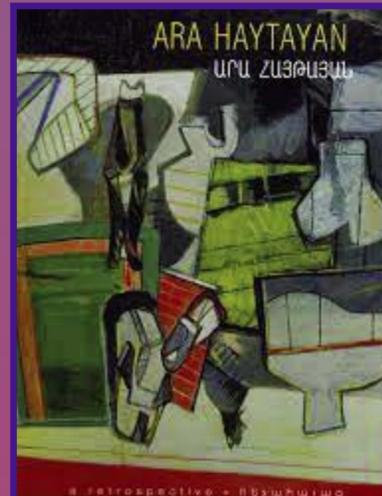
Արա Հայթայանի գլխաւոր ստեղծագործական աշխատանքներէն է իռացիոնալութիւնը (անտրամաբանութիւնը): Ան իրական աշխարհին կ'ընկալէ որպէս անտրամաբան եւ համապատասխան ղեպերուն կրնայ օգտագործել ճարտարապետական գիծը ամբողջ երկինքի ուղղագիծով եւ ուղղորդել կարմիր նիւթականութիւնն ու պատկերաստեղծումը: Համաձայն նկարիչի գաղափարախօսութեան՝ գոյնը պէտք չէ ազդէ դիտորդի հոգեկան վիճակի վրայ. ան նպատակաւս կը հաւասարակշռէ գունային շղթան ստեղծագործութեան պահուն:

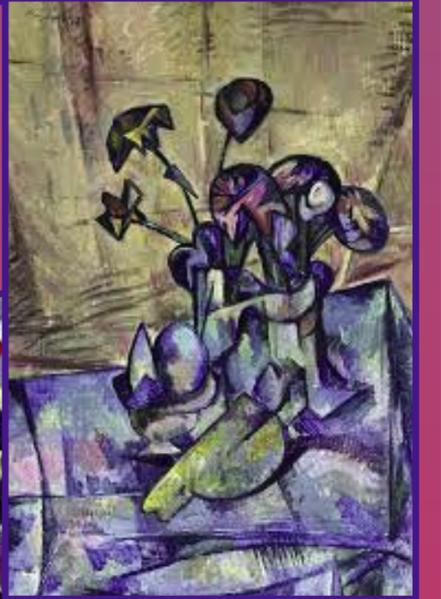
Խմբային ցուցահանդեսներու մասնակցած է 2003-ին «Էվերսթ» պատկերասրահ, Փարիզ, 2004-ին Խաչմերուկ խումբի 2-րդ ցուցադրութեան «Առաջին յարկ» պատկերասրահ, 2005-ին «Արուեստը Սեպտեմբերին» Սկրտչեան պատկերասրահ, Հայաստան, 2008-ին «Յետհայեացք դէպի անցեալի հորերը» հայկական վերացական երեք սերունդ, ՄՕՄԱ, Երևան, 2009-ին «Հայաստանի ժամանակակից արուեստ» նուիրած Արշիլ Կորբիի յիշատակին Մինասի թանգարան, Ջաջուռ, Հայաստան, 2009-ին Գծային արուեստ Գինգա 1 Զրոն պատկերասրահ, Կենտ, Պելմիրա, 2009-ին Նորարար փորձառական արուեստի կեդրոն, հայ-ճափոնական ժամանակակից արուեստի ցուցադրում, Հայաստան:

Անհատական ցուցահանդեսներ տուած է 2000-ին Հայաստանի Անգլիոյ դեսպանատան մէջ, 2001-ին Միացեալ Նահանգներու դեսպանատան, 2001-ին «Առաջին յարկ» պատկերասրահին, 2002-ին «Իվարտ» պատկերասրահ, Փարիզ, 2006-ին «Արուեստի կեդրոն» պատկերասրահ, Փարիզ, 2007-ին «Լեռ 52» պատկերասրահ, Երևան, 2008-ին Նորարար փորձառական արուեստի կեդրոն, Գիծի քերականութիւն, Հայաստան, 2008-ին «Կինգա 1 Զրոն» պատկերասրահ, Թորիօ, 2009-ին Միացեալ Նահանգներու դեսպանատուն, Հայաստան, 2013-ին Դալան պատկերասրահ, Հայաստան, 2014-ին «Ոսկէ դար» պատկերասրահ, «Հայ-ճափոնական ժամանակակից արուեստ»:

Մեջբերում Արա Հայթայանէն. «Սիրում եմ խզրզել: Ինձ համար մարդկային ցանկացած խզրզոց մեծ կենդանութիւն ունի, մասնաւորապէս, մանկական խզրզանքը»:

Exclusive tour of ancient and modern

EGYPT (19 days, 18 nights)

MARCH 16 - APRIL 3rd, 2024

Itinerary

- Saturday 16.03 Rep Meet, assist at Cairo international airport & transfer to Sonesta Hotel. Gogonian club at night or before
- Sunday 17.03 Half day visit Citadel of Mohamed Ali & Gayer Anderson museum and Khan El Khalily & El Moezz St., lunch at Am El Sira restaurant... HMEM at night
- Monday 18.03 After breakfast, visit of Egyptian Museum in El Tahrir & Abdin Palace - Lunch
- Tuesday 19.03 Breakfast and check-out, transfer to Cairo airport flight CAI/AW, visit the High Dam, transfer to Basma hotel, Fullucka tour on the Nile. (optional Nubian village visit as optional visit)
- Wednesday 20.03 Abu Simbel visit, check in Nile cruise MS Beau Soleil, Aswan market visit
- Thursday 21.03 Aswan visits: Philae temple & the unfinished Obelisk, lunch on boat, Kom Ombo city & sail to Edfu City
- Friday 22.03 Edfu temple by Hantour (horse carriage), sail to Luxor city crossing Esna Locks Upon arrival you will visit Luxor East bank, Karnak temple & Luxor temple. Sound & light show in Karnak temple
- Saturday 23.03 Visit west bank in Luxor, Valley of the Kings & Hatshepsut temple and two statues of Memnon, lunch and transfer from Luxor to Hurgada Prima Life Makadi resort
- Sunday 24 to 26.03 Free days to enjoy the beach, the red sea & the resort. All-inclusive basis (Alcoholic beverages excluded)
- Wedn. 27.03 Breakfast, check-out and Hurgada flight to Cairo, bus trip to Alexandria, check-in Romance Alexandria hotel, bus tour & free time
- Thursday 28.03 Alexandria tour: Qaitbey citadel, Alexandria library, Pompey's pillar, Kom el Shoqaf catacombs, Montazah Palace - lunch at Yacht club (Not included) (Optional visit: Al Alamein. Early departure, visits and joining group upon return - will miss some of Alexandria visits)
- Good Friday 29.03 Breakfast and check-out, visit of Pyramids & Sphinx area PLUS tour of Sheikh Zayed city, check-in to Baron Hotel in Heliopolis. Armenian club at night
- Saturday 30.03 Full day visits: Civilization Egyptian museum & Old Cairo and lunch at Andrea restaurant. Armenian club at night
- Sunday 31.03 Easter at church, Armenian cemetery and KEF night at HMEM
- Monday 01.04 Shopping spree after breakfast - CFC (Cairo Festival City Mall) in the morning, small ride into New Cairo till reaching AUC and back to Almaza City Center
- Tuesday 02.04 FREE day, at night bus transfer to the Nile Pharos night cruise, dinner & oriental show (2 hours Nile cruise) - Farowell party
- Wednesday 03.04 Breakfast & check-out, final transfer to Cairo international airport for final departure

Land cost \$US 3475 (includes 2 internal flights)

Included

- 5 & 4 star accommodation (double occupancy, single occupancy additional \$US 1050)
- Flights from Cairo-Aswan and Hurgada-Cairo
- Local transportation, driver, guide, security, tours, shows, entrance fees, taxes
- 75% of the meals (18 breakfasts, 12 lunches and 9 dinners)

Excluded

- International flights
- Visa fees if needed
- Alcoholic beverages
- USD 100/person for tips that organizer will collect and distribute to travel related tipping. You tip for services offered by others (porters, servers, maids, taxis, ...)
- Optional tours (Al Alamein, Nubian village, ...)

Additional information (refer to registration Terms & Conditions)

A valid passport with an expiry date 6 months beyond the intended stay
 A deposit of \$US 750 upon registration
 The payments should be made the latest on January 15, 2024
 All participants book their own flights and will be met at Cairo Int'l airport upon arrival

A UNIQUE OPPORTUNITY TO VISIT PHARAOH'S LAND DURING EASTER and RAMADAN

For details and questions about registration
 Tekeyan Cultural Association (514) 747-6960 centerkeyan@bellnet.ca
 Kayané (514) 983-4759 kayanab@bellsouth.com Nora (438) 880-4743 nora.yacoubian@yahoo.ca